

I Algemeen

1.1 Aanleiding

In de Wet van 9 april 2018 tot wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet (voortgang energietransitie) (Stb. 2018, 109), hierna Wet Voortgang Energietransitie, is de bevoegdheid van de Minister van Economische Zaken en Klimaat (hierna: Minister) opgenomen om op aanvraag ontheffing te verlenen voor het uitvoeren van experimenten waarbij mag worden afgeweken van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet. Met de Wet Voortgang Energietransitie zijn onder meer artikel 7a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i van de Gaswet aangepast waardoor de experimenteerruimte op grond van beide wetten aanzienlijk is verbreed. Ontheffing kan op grond van de hiervoor genoemde artikelen door de Minister worden verleend voor experimenten op het gebied van hernieuwbare energie, energiebesparing, reductie van CO₂-uitstoot of efficiënt gebruik van een net of wanneer een experiment ten doel heeft het opdoen van praktijkkennis over marktmodellen of tariefreguleringsystematieken. In dit besluit worden ter uitvoering van artikel 7a, tweede lid, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i, tweede lid, van de Gaswet, nadere voorschriften gesteld die van toepassing zijn op de ontheffingsverlening en de uitvoering van de experimenten. Het gaat hierbij om experimenten met afwijkingen van bestaande regelgeving, waarbij de experimenten onderzoeken of verandering van de regelgeving nodig is in het kader van de hiervoor genoemde doelen. Dit besluit ziet niet op experimenten waarvoor geen ontheffing van regelgeving nodig is.

Vanwege de verbreding van de experimenteerruimte wordt met dit besluit het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking ingetrokken. Dat besluit gaf uitvoering aan de mogelijkheid om bij experiment af te wijken van de Elektriciteitswet 1998. Dat betrof experimenten die bijdroegen aan decentrale duurzame elektriciteitsopwekking en warmtekrachtkoppeling. Op grond van dat besluit was het bovendien uitsluitend voor coöperaties en verenigingen mogelijk een ontheffing aan te vragen.

Sinds de inwerkingtreding van het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking hebben ook andere actoren uit de energiesector en andere energieverbruikers verzocht om experimenteerruimte. Daarbij is de wens geuit andere experimenten dan uitsluitend ten behoeve van decentrale en duurzame energie mogelijk te maken. Hieruit blijkt de behoefte aan verbreding van de experimenteerruimte, waarin de Wet Voortgang Energietransitie voorziet en waarvoor dit besluit nadere uitvoeringsvoorschriften stelt.

Met dit besluit wordt mede invulling gegeven aan diverse moties van de Tweede Kamer. Het betreft hier in de eerste plaats de motie van het lid Van Tongeren waarbij de regering is verzocht om in de experimenteer-amvb ruimte te creëren voor het gebruik van elektrische auto's voor de opslag van duurzaam opgewekte energie (Kamerstukken II 2015/16, 34199, nr.71). In de tweede plaats de motie Vos waarbij de regering is verzocht daadwerkelijk ruimte te bieden om vernieuwende concepten te beproeven (Kamerstukken II 2015/16, 34199, nr. 70). In de derde plaats de motie van de leden Moorlag, Van der Lee en Beckerman waarbij is verzocht te bevorderen dat netbeheerders pas tot netwerkverzwaringen overgaan als nut en noodzaak vaststaan, de mogelijkheden tot efficiënter netwerkbeheer zijn uitgeput en de best beschikbare technieken worden gebruikt (Kamerstukken II 2017/18, 34627, nr.40). In hoeverre de ruimte die dit besluit biedt ook daadwerkelijk gebruikt wordt in het licht van de bovenstaande moties is op voorhand niet aan te geven. Dat zal immers afhangen van aanvragers van de ontheffing en de invulling van hun projecten.

1.2 Context

De energietransitie vraagt veel meer dan alleen groei van decentrale duurzame energie. Met het akkoord van Parijs en het regeerakkoord-Rutte III is de reductie van fossiele-CO₂-uitstoot centraal komen te staan. Een groter aandeel duurzame energie en energiebesparing kunnen daar in belangrijke mate aan bijdragen. De inrichting van de energievoorziening gaat door deze energietransitie veranderen. Soms is een andere inrichting van de energievoorziening mogelijk onder de bepalingen van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet, soms ook niet. De Wet Voortgang

Energietransitie en dit besluit verruimen de mogelijkheid een ontheffing aan te vragen voor het afwijken van bepalingen uit Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet tot alle actoren in de energiesector, waaronder nu ook netbeheerders. Op die manier kan in de breedste zin ervaring worden opgedaan met de vraagstukken van de energietransitie.

De energietransitie is geen helder en strak omlijnd pad. Het is op voorhand niet aan te geven welke concrete ideeën er zullen zijn en of daarbij voor de uitvoering ontheffingen op grond van artikel 7a van de Elektriciteitswet 1998 of artikel 1i van de Gaswet noodzakelijk zullen zijn. Met de Wet Voortgang Energietransitie en dit besluit wordt daarom een breed kader voor ontheffing voor experimenten geboden, waarbij op grond van dit besluit de ontheffing tevens wordt getoetst aan de kaders gesteld door de beide wetten en door Europese regelgeving.

Op voorhand valt niet aan te geven voor welke experimenten een ontheffing noodzakelijk is. Wél kan worden aangegeven dat met name op de hierna volgende onderwerpen experimenten verwacht kunnen worden, waarvoor ontheffingen verleend op grond van de artikelen 7a van de Elektriciteitswet 1998 of artikel 1i van de Gaswet een rol zullen kunnen spelen.

Een groeiend aandeel weersafhankelijke, duurzame energie en de groei van decentrale duurzame energie zal meer van onze elektriciteitsnetwerken vragen. Het simpelweg verzwaren en uitbreiden van elektriciteitsnetten is dan niet altijd maatschappelijk efficiënt. Vraagsturing, opslag en conversie kunnen bijdragen aan een flexibeler en efficiënt netgebruik. Marktpartijen hebben aangegeven onder meer daarmee te willen experimenteren en hier eventueel ontheffing van bepalingen uit de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet voor nodig te hebben.

Naast grootverbruikers krijgen ook kleinverbruikers de komende jaren meer mogelijkheden hun flexibiliteit aan te bieden op de markt. Immers, de voortgaande uitrol van slimme meters, de groei van elektrisch vervoer en elektrische warmtepompen creëren mogelijkheden voor flexibiliteit. De marktrol van aggregator kan daarbij tot ontwikkeling komen. Een aggregator ontzorgt verbruikers of producenten bij actieve deelname aan de elektriciteitsmarkt of gasmarkt, door hun verbruik, productie of flexibele capaciteit slim te verhandelen. Vragers van die capaciteit kunnen netbeheerders zijn die een knelpunt in hun net moeten oplossen of programmaverantwoordelijken die hun portfolio in balans moeten brengen. Grootverbruikers of hun programmaverantwoordelijken brengen al flexibiliteit op de elektriciteitsmarkt. In experimenten zou duidelijk kunnen worden of ook kleinverbruikers, met behulp van een aggregator, op deze manier kunnen bijdragen aan een meer flexibel energiesysteem. Door de verwachte groei van het aanbod van flexibiliteit wordt het voor netbeheerders zo mogelijk ervaring op te doen met andere manieren om te voldoen aan hun wettelijke verplichting voldoende reservecapaciteit voor het transport van elektriciteit aan te houden (artikel 16, eerste lid, onderdeel d, van de Elektriciteitswet 1998). Een aggregator zou ook zijn diensten kunnen aanbieden aan een netbeheerder bij het slim laden van elektrische auto's met behulp van software. De rol van aggregator is een commerciële marktrol en kan binnen de taakafbakening in de Elektriciteitswet 1998 en Gaswet dus niet door netbeheerders worden vervuld, dat zou immers een nieuwe taak of een tijdelijke taak op grond van artikel 17a Elektriciteitswet 1998 of artikel 10b van de Gaswet vergen. Wel kunnen netbeheerders diensten van aggregatoren afnemen zodat de netbelasting op bijvoorbeeld piekuren wordt voorkomen. De rol van aggregator en aggregatie wordt overigens vastgelegd in de Richtlijn Elektriciteit uit het *clean energy* pakket van de Europese Unie en geïmplementeerd in Nederlandse wetgeving. Dat zal ertoe kunnen leiden dat ontheffingen hier wellicht op termijn niet nodig zullen zijn.

Voorts is één van de uitdagingen van de energietransitie de betaalbaarheid van de energievoorziening. De nettarieven voor kleinverbruikersaansluitingen zijn op dit moment gekoppeld aan (bandbreedtes van maximale) aansluitcapaciteiten en niet gerelateerd aan de daadwerkelijke netbelasting (vermogen en verbruik) die hoort bij de betreffende aansluiting. Dit is geen probleem in de situatie waarin de verbruikersprofielen van kleinverbruikers veel op elkaar lijken. Het is de verwachting dat het gebruik van de transportinfrastructuur door kleinverbruikers in de toekomst steeds gevarieerder zal worden, bijvoorbeeld als gevolg van het al dan niet bezitten van zonnepanelen, elektrisch vervoer of elektrische warmtepompen. Een meer geïndividualiseerd en aan het daadwerkelijke vermogen gerelateerd nettatarief geeft prikkels voor meer flexibiliteit door kleinverbruikers en leidt tot een eerlijker verdeling van de kosten van de

transportinfrastructuur. Experimenten kunnen hier bijdragen aan meer inzicht in bijvoorbeeld het gedrag van aangeslotenen en de waarde van flexibiliteit.

1.3 Doel van dit besluit

Het doel van de experimenten is te onderzoeken of het afwijken van de voorschriften die gesteld zijn bij of krachtens de in artikel 2, eerste lid, van dit besluit opgesomde artikelen van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet gunstig uitpakt voor de energietransitie en of een aanpassing of intrekking van die voorschriften wenselijk is.

Omdat het doel is om te kijken of de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet aangepast moeten worden, kunnen op grond van dit besluit alleen ontheffingen worden verleend die niet op een andere wijze verleend kunnen worden. Daar waar de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet andere mogelijkheden bieden voor het verkrijgen van een ontheffing anders dan op grond van de artikelen 7a van Elektriciteitswet 1998 of 1i van de Gaswet én met die ontheffing de experimenteerplannen kunnen worden uitgevoerd, moet van die artikelen gebruik worden gemaakt. Wanneer die ontheffingen niet toereikend zijn om het beoogde experiment te kunnen uitvoeren, kan een aanvraag op grond van dit besluit worden gedaan. Zie voor een uitgebreidere uitleg van de verhouding van dit besluit met de mogelijkheid tot een besluit voor tijdelijke taken paragraaf 1.7. In paragraaf 2.1.5 wordt nader ingegaan op de verhouding van dit besluit met de ontheffingsmogelijkheid op basis van artikel 37a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 12h van de Gaswet.

Artikel 2 van dit besluit geeft expliciet aan van welke voorschriften uit de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet via een ontheffing afwijking kan worden toegestaan. Dit betekent dat met artikel 2 ook is bepaald dat er voorschriften zijn waarvan geen afwijking mogelijk wordt gemaakt. Veel van de voorschriften waarvoor geen ontheffing mogelijk is gemaakt, lenen zich naar hun aard niet voor ontheffing. Zo wordt met dit besluit onder andere niet getornd aan de definities uit de beide wetten, de taken en bevoegdheden van de Minister en taken en bevoegdheden van de toezichthouders. Daarnaast maakt dit besluit ook geen experimenten met de splitsing van netbeheer en levering, handel en productie, anders dan via verenigingen en coöperaties, mogelijk. Ook zijn er voorschriften die een uitwerking zijn van Europese voorschriften, zoals het discriminatieverbod, waarvan niet afgeweken kan worden, en worden er geen experimenten mogelijk gemaakt met de opslag van LNG, interconnecties en met het net op zee. Als laatste zijn er nog een paar voorschriften waarvoor het beleidsmatig niet wenselijk wordt geacht dat hiervan afgeweken wordt, zoals artikelen 83 van Elektriciteitswet 1998 en 62 van de Gaswet. Deze artikelen bepalen dat de provinciale staten en de gemeenteraad niet bevoegd zijn het opwekken, transporteren en leveren van elektriciteit dan wel gas aan regels te binden. Het wordt beleidsmatig niet wenselijk geacht met deze beperking te experimenteren. Het aantal voorschriften waarmee niet kan worden geëxperimenteerd is zo klein mogelijk gehouden. Immers, het is van tevoren moeilijk om in te schatten of een afwijking van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet wenselijke resultaten zou kunnen hebben.

Elk experiment zal na afloop aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal worden voorgelegd en worden vergezeld van een standpunt over de voortzetting, anders dan als experiment (artikel 7a, derde lid van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i, derde lid van de Gaswet).

1.4 Grenzen van experimenten

De grenzen van dit besluit worden gegeven door de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet in respectievelijk artikel 7a en artikel 1i. Het eerste lid van deze artikelen geeft aan dat niet geëxperimenteerd mag worden met bindende EU-regelgeving. In EU-regelgeving wordt onder andere de bescherming van consumenten bindend geregeld en de splitsing van transport enerzijds en productie en levering anderzijds. De EU-regelgeving heeft plaats gekregen in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet, en met de artikelen die gebaseerd zijn op bindende EU-regelgeving kan dan ook niet worden geëxperimenteerd. Daarnaast worden er in de artikelen 7 tot en met 9 van dit besluit regels gesteld om de belangen waarop de EU-regelgeving ziet te beschermen (dit wordt hieronder verder uitgewerkt).

EU-regelgeving vormt dus een grens voor de experimenten. Een andere grens wordt door de experimenteerbepaling in beide wetten gegeven. Artikelen 7a, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 en 1i, eerste lid, van de Gaswet geven (in de onderdelen a en b) ook de doelen waarop experimenten mogen zien. Dat betekent dat alleen experimenten kunnen worden uitgevoerd die één of meer van de genoemde doelen als doel hebben. Dit vormt derhalve een tweede begrenzing van de experimenteeruimte die door de wet geboden wordt. In dit besluit wordt bepaald dat een experiment zowel moet voldoen aan onderdeel a als onderdeel b van de hiervoor genoemde artikelliden van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet.

Deze twee aspecten (EU-regelgeving en de doelen) vormen de grenzen van de mogelijkheid om te experimenteren. Dit besluit is zo geschreven dat het deze grenzen stelt en de ruimte voor experimenten die overblijft inkadert.

Met dit besluit worden vooraf geen eisen gesteld aan de wijze waarop de aanvrager bepaalde belangen borgt. Voorwaarde is dat de aanvrager van de ontheffing aantoont dat in voldoende mate met die belangen is rekening gehouden en dat daarvoor voldoende concreet omschreven voorzieningen worden getroffen. Iedere aanvraag voor een ontheffing tot het doen van een experiment zal hierop worden beoordeeld. Het ontheffingsbesluit zal voorschriften bevatten die erop zien dat het experiment ook conform de aanvraag zal worden uitgevoerd.

Een experiment zal mogelijk ook effect hebben op onderdelen van de energievoorziening of partijen in de energiemarkt die buiten het feitelijk experiment vallen. Het zal bij de aanvraag duidelijk moeten zijn dat ook daarmee voldoende rekening wordt gehouden.

Bij de grenzen die in dit besluit gesteld worden ter uitvoering van de artikelen 7a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i van de Gaswet gaat het om de volgende aspecten:

1.4.1 consumentenbescherming

Consumentenbescherming is een belangrijk onderdeel van zowel de Elektriciteitswet 1998 als de Gaswet en is een uitwerking van EU-regelgeving. Consumentenbescherming wordt in beide wetten onder meer vormgegeven door middel van de verplichting tot het hanteren van een leveringsvergunning door leveranciers, de vrije leverancierskeuze en de rechten van consumenten ten opzichte van netbeheerders. Hiermee wordt onder meer de betaalbaarheid van de energievoorziening voor kleinverbruikers gewaarborgd. Door te participeren in een coöperatie of een vereniging moet gewaarborgd blijven dat deze aspecten van de bescherming van consumenten afdoende zijn geregeld. Bij de ontheffingsbesluiten wordt hierop getoetst. Leden van coöperaties en verenigingen nemen hun eigen, gezamenlijke, verantwoordelijkheid voor een deel van hun elektriciteits- en of gasvoorziening. Dat laat onverlet dat deze verantwoordelijkheid begrensd is door de bindende EU-regelgeving waarvoor geen ontheffing gekregen kan worden. Zo zal op grond van artikel 8, onderdeel i, van dit besluit een ontheffing worden geweigerd wanneer het individuele leden van een coöperatie of vereniging niet vrij staat een andere leverancier te kiezen (derdentoegang).

Artikel 2, eerste lid, onderdeel b, van dit besluit maakt mogelijk dat vergunninghoudende leveranciers die participeren in een experiment andere tarieven of voorwaarden hanteren dan in de rest van het land. Deze tarieven en voorwaarden hebben vanzelfsprekend wel de toestemming van de deelnemers aan het experiment nodig. Indien een consument bijvoorbeeld niet betrokken is via een vereniging of coöperatie bij de aanvraag van het experiment, is ingevolge artikel 8, onderdeel k, van dit besluit een vrijwillige individuele instap vereist, indien al wel betrokken via een vereniging of coöperatie loopt deze beslissing via de algemene ledenvergadering, met naar eigen keuze in- en uitstapmogelijkheden.

1.4.2 Meer dynamiek, onder voorwaarden

Met de groei van het aandeel weersafhankelijke energie zal de vraag om meer flexibiliteit toenemen, met name in de elektriciteitsvoorziening, om enerzijds altijd te kunnen voorzien in voldoende energie en anderzijds de netten efficiënt te gebruiken. Om dit te bewerkstelligen zal als experiment mogelijk gebruik gemaakt worden van meer flexibele tarieven voor de levering en andere tariefstructuren voor de capaciteitsbelasting van het net. Artikel 2, eerste lid, onderdeel b, van dit besluit biedt hiervoor de mogelijkheid. Ook de marktrol van aggregator zal mogelijk in

experimenten verschijnen om bij hoge of lage prijzen afnemers respectievelijk meer te laten terug leveren of meer te laten afnemen. Deze aggregator zal in een experiment kunnen participeren als de programmaverantwoordelijkheid voor de betreffende aansluitingen afdoende is geregeld. Dat houdt in dat daarvoor iedere dag een programma is opgesteld voor de productie, het transport en de afname van elektriciteit of gas dat duidelijk maakt wie hiervoor verantwoordelijk is. Een derde, bijvoorbeeld de leverancier of de aangeslotene, dient geen financieel nadeel te ondervinden van de acties van deze aggregator, dan wel hiervoor afdoende te worden gecompenseerd.

Er zijn meerdere modellen denkbaar waarbij de aggregator een rol speelt. Zo is er een model denkbaar waarbij de aggregator en de leverancier van de aangeslotene gebruik maken van een en dezelfde meter en waarbij bepaald zal moeten worden, wie voor welk moment van de dag programmaverantwoordelijk is. Het is daarbij van belang dat deelnemers aan dergelijke experimenten op voorhand met hun deelname instemmen (artikel 8). Immers, experimenten mogen niet tot minder bescherming van aangeslotenen leiden dan die aangeslotenen genieten onder de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet.

1.4.3 scheiding netbeheer en handel, levering en productie

Het huidige marktmodel gaat uit van een scheiding van het netbeheer (monopolie) van de commerciële activiteiten productie, handel en levering. In navolging van het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking is het mogelijk om de gehele energievoorziening, dus productie, levering, distributie en afname, in eigen beheer te nemen. In dit besluit wordt dit in artikel 2, eerste lid, onderdeel a, mogelijk gemaakt voor coöperaties en verenigingen tot een maximum van 5000 aansluitingen. Daarbij geldt dat de aanvrager dient aan te tonen dat het project niet op kleinere schaal tot bijvoorbeeld 1000 aansluitingen uitgevoerd kan worden (artikel 2, tweede lid, onderdeel a). Door technologische ontwikkeling kunnen burgers (mede-)eigenaar worden van en controle krijgen over hun energievoorziening ('energie-democratie') en ontstaat er meer draagvlak voor de energietransitie. Door de eigen consumptie en lokale opwek te organiseren is integratie tussen verschillende energiedragers mogelijk, hetgeen wellicht tot besparing op systeemkosten kan leiden.

1.4.4 veiligheid

Daar waar in een project het netbeheer niet wordt uitgevoerd door de aangewezen netbeheerder is het van belang dat de veiligheid van een dergelijk net niet onderdoet voor de veiligheid van de netten van aangewezen netbeheerders. Hierop zal bij een ontheffingsaanvraag worden getoetst (artikel 8, onderdeel f). Veiligheid betreft hier niet alleen de technische veiligheid, maar eveneens privacy en cybersecurity. Immers wanneer voor innovatieve, digitale oplossingen wordt gekozen moet eenzelfde mate van leveringszekerheid gewaarborgd zijn als in een meer traditionele setting. Bij de beoordeling van dergelijke experimenten zal worden getoetst of de ingezette middelen gelijkwaardig zijn aan die van de netbeheerder in dat gebied, dan wel dat er overtuigende redenen zijn hiervan af te wijken. Voordat tot een ontheffing bij een dergelijk experiment wordt besloten zal altijd gevraagd worden om een zienswijze van de in het betreffende gebied aangewezen netbeheerder (artikel 10, eerste lid). Dit wordt gedaan omdat deze netbeheerder mogelijk het nieuw aan te leggen net over moet nemen na afloop van het project en omdat bij de netbeheerder veel kennis zit over de veiligheid van netten. De netbeheerder wordt in kennis gesteld van het ontheffingsbesluit waardoor deze geïnformeerd is over de taken die de ontheffinghouder zal uitvoeren. Daar waar sprake is van experimenten met een gasnet door anderen dan de aangewezen netbeheerder zijn onder meer de artikelen 8a, 11 en 51 van de Gaswet van toepassing. Ten aanzien van deze artikelen zal het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) geraadpleegd worden.

1.4.5 Transport- en leveringszekerheid

Daar waar een ander dan de aangewezen netbeheerder bij wijze van experiment verantwoordelijk wordt voor de aansluiting en het transport van energie en of het beheer van een netwerk, zal getoetst worden of de transportzekerheid afdoende is gewaarborgd.

Wat de betreft de leveringszekerheid is het van belang dat ook in het geval de ontheffing (en de daarbij behorende leveringsvergunning) wordt ingetrokken, de leveringszekerheid gewaarborgd is. Daarom is ervoor gekozen om het Besluit leveringszekerheid Gaswet en het Besluit

leveringszekerheid Elektriciteitswet 1998 van overeenkomstige toepassing te verklaren voor projecten op grond van dit besluit. Dit betekent dat in het geval een leveringsvergunning wordt ingetrokken, de Minister de procedure zoals beschreven in de hiervoor genoemde besluiten volgt. Deze procedure heeft tot doel te voorkomen dat kleinverbruikers zonder elektriciteit of gas komen te zitten.

1.5 Europese besluiten

De afwijkingen op grond van dit besluit van artikelen uit de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet worden getoetst aan bindende besluiten van de Raad van de Europese Unie, het Europees Parlement en de Raad gezamenlijk of van de Europese Commissie. Het gaat daarbij vooral om aspecten van consumentenbescherming (1.4.1) en de vormgeving van de marktordening (1.4.3).

1.6 Vormgeving van dit besluit

In dit besluit is vastgelegd voor welke artikelen, welke marktspelers, een ontheffing van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet kunnen aanvragen en onder welke voorwaarden zo'n ontheffing kan worden verleend. Het is aan burgers en bedrijven hun experiment zelf vorm te geven binnen de voorwaarden. Het is aan de Minister om te toetsen of aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

Met dit besluit is gekozen voor de route van een toetsing van de aanvraag om ontheffing vooraf. Het gaat bij een experiment altijd om een afwijking van hetgeen in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet is gesteld. Gezien de kaders voor experimenten zoals deze in de Elektriciteitswet 1998 en Gaswet gesteld worden (Europese regelgeving en experimenteerdoeleinden), en omwille van de rechtszekerheid wordt deze toetsing vooraf wenselijk geacht.

1.7 Verhouding van dit besluit met het toekennen van tijdelijke taken aan netbeheerders en tijdelijke activiteiten aan netwerkbedrijven

In artikel 17a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 10b van de Gaswet is de mogelijkheid opgenomen om bij algemene maatregel van bestuur één of meer taken anders dan de op grond van deze wetten toegekende taken aan een netbeheerder toe te kennen. Voor deze taken geldt wel dat ze:

- a. verband houden met de in de wetten toegekende taken;
- b. van belang zijn voor het toekomstig beheer van het net, en
- c. marktpartijen niet voorzien, of in beperkte mate, in de uitvoering van deze taken.

In artikel 17c, derde lid, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 10d, derde lid, van de Gaswet is de mogelijkheid opgenomen dat bij algemene maatregel van bestuur, andere dan in deze wetten genoemde handelingen of activiteiten kunnen worden aangewezen aan een groep waarvan een netbeheerder deel uit maakt.

Een ontheffing op grond van dit besluit ziet op de mogelijkheid af te wijken van voorschriften uit de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet, bijvoorbeeld de invulling van wettelijke taken van netbeheerders, en dus niet zozeer op taken of activiteiten van alle netbeheerders of netwerkbedrijven waarin nog niet is voorzien, of die nog onbekend zijn. Als voorbeeld moge het volgende dienen. De huidige Gaswet reguleert de productie, het transport, de distributie en levering van gas. Gas is in artikel 1, eerste lid, onderdeel b, gedefinieerd. Waterstof valt niet onder de reikwijdte van deze definitie van gas. Dit betekent in de eerste plaats dat de Gaswet geen beperkingen aan waterstof oplegt. Voor netbeheerders betekent het dat zij op grond van de wet voor dit soort gas geen taak hebben. Netbeheerders kunnen geen aanvragen voor experimenten met 100% waterstof doen, immers de Gaswet gaat niet over waterstof en heeft netbeheerders hier ook geen taak toegekend. Wel is het denkbaar dat via een tijdelijke taak netbeheerders kunnen onderzoeken of waterstof of bepaalde percentages waterstof gemengd met aardgas voor de toekomst geschikt zijn als vervanging van aardgas. Een dergelijke aanpak is ook genoemd in het ontwerp van het klimaatakkoord.

1.8 Veranderende wetgeving

Dit besluit is gemaakt voor experimenten met de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet zoals deze wetten luiden op het moment van inwerkingtreding van dit besluit. Het is niet ondenkbaar dat op afzienbare termijn deze wetten gewijzigd worden, bijvoorbeeld om ze in lijn te brengen met de nieuwe Europese regelgeving (zoals het *clean energy* pakket). Als artikelen waar een ontheffing voor verleend kan worden, veranderen of vervallen zal moeten worden bezien of en hoe dit besluit moet worden gewijzigd om recht te doen aan de nieuw ontstane situatie.

Voorzienbaar zijn nu al de wijzigingen op grond van het Europese *clean energy* regelgevingspakket¹. Hierin worden bijvoorbeeld de rollen van aggregator en energiegemeenschappen vastgelegd. Tot de tijd dat deze rollen ook in wetgeving worden vastgelegd, zou op basis van dit besluit geëxperimenteerd kunnen worden met deze rollen. Het kan zijn dat projecten waar nu een ontheffing voor nodig is door wijzigingen van de wetgeving (deels) zonder ontheffing mogelijk zijn. In die situaties zal moeten worden beoordeeld of aanpassingen van de ontheffing nodig zijn gezien de veranderde omstandigheden.

2. Contouren van dit besluit

Ter uitvoering van artikel 7a, tweede lid, Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i, tweede lid, van de Gaswet is in dit besluit bepaald:

- a. welke afwijkingen van het bepaalde bij of krachtens de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet zijn toegestaan (zie paragraaf 2.1);
- b. wie de aanvragers van een ontheffing zijn waarvoor de afwijkingen gelden (zie paragraaf 2.2);
- c. de ten hoogste toegestane tijdsduur van die afwijkingen en het moment en de wijze waarop wordt besloten of de voortzetting van een afwijking, anders dan als experiment, wenselijk is (zie paragraaf 2.3);
- d. het aantal experimenten (zie paragraaf 2.4);
- e. de omvang van een experiment (zie paragraaf 2.5);
- f. voorschriften en beperkingen aan de ontheffing en wijziging of intrekking van de ontheffing (zie paragraaf 2.6).

2.1 De toegestane afwijkingen

2.1.1 Optimaliseren van vraag en aanbod

Met dit besluit wordt het coöperaties of verenigingen die zowel de productie, levering als ook het netbeheer ter hand nemen mogelijk gemaakt vraag en aanbod op lokale schaal te optimaliseren binnen een rechtspersoon. Dit kan zowel door middel van financiële prikkels als technische voorzieningen. Dit komt overeen met de mogelijkheid die in het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking is geboden voor de zogenoemde projectnetten.

Met dit besluit wordt het ook voor andere partijen mogelijk te experimenteren met het optimaliseren van vraag en aanbod, zowel door leveranciers als netbeheerders, zij het met instandhouding van het vereiste van scheiding van netbeheer en commerciële activiteiten. Daarbij kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van diverse vormen van opslag, zoals die van elektrische voertuigen, vraagrespons of andere vormen flexibiliteit. Ook kan hier met diverse vormen van tariefdifferentiatie geëxperimenteerd worden.

2.1.2 Aanleg van een net

Indien nodig kan worden toegestaan dat een net wordt aangelegd door een coöperatie of vereniging in plaats van door de voor dat gebied aangewezen netbeheerder. Of dit daadwerkelijk zal gebeuren is op voorhand niet te zeggen. Er wordt van de ontheffinghouder verwacht dat hij een dergelijk net volgens technische specificaties gelijkwaardig aan die van de netbeheerder uitlegt opdat deze het beheer kan overnemen wanneer het experiment ten einde is gekomen of eerder indien noodzakelijk. Bij de beoordeling van de aanvraag van de ontheffing zal hierop

¹ <https://ec.europa.eu/energy/en/news/commission-proposes-new-rules-consumer-centred-clean-energy-transition>

worden getoetst. Indien de ontheffinghouder een net gaat beheren is een aantal, maar niet alle, van de wettelijke taken van netbeheerders van overeenkomstige toepassing op deze ontheffinghouder. Bij de beoordeling van de aanvraag zal ook worden getoetst of de ontheffinghouder hiervoor voldoende is geëquipeerd. Bepaalde taken blijven de verantwoordelijkheid van de netbeheerder, bijvoorbeeld het treffen van voorzieningen in geval van een faillissement van een leverancier (artikel 16, eerste lid, onderdeel m, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 10, derde lid, onderdeel c, van de Gaswet). Daarvoor is het van belang dat de administratie van de verenging of coöperatie zo is opgezet dat de netbeheerder deze taak goed kan uitvoeren. Voorafgaand aan het verlenen van een ontheffing zal hierover een zienswijze van de netbeheerder worden gevraagd.

2.1.3 Beheer van het net

Bij wijze van experiment wordt het in afwijking van artikel 18 van de Elektriciteitswet 1998 en de artikelen 7 en 10Ee van de Gaswet mogelijk dat een ander dan de aangewezen netbeheerder een net beheert. Onder het beheer wordt dan verstaan zowel het onderhoud van de technische elementen (*assets*) van het transporteren van de energie (elektriciteit of gas) als het eventueel in geval van elektriciteit afvlakken van pieken. Wanneer een ander dan de aangewezen netbeheerder in een experiment een net beheert, dient dit net zodanig te zijn ontworpen dat de aangewezen netbeheerder in staat is om na afloop van het experiment zo nodig dit beheer zonder problemen over te nemen. Bij het verlenen van de ontheffing zal hierop worden getoetst.

2.1.4 Tarieven levering en aggregatie en leveranciersvergunning

In een experiment waarbij er sprake is van levering aan kleinverbruikers, is de ontheffinghouder van rechtswege vergunninghouder als bedoeld in artikel 95a, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 of artikel 43, eerste lid, van de Gaswet (artikel 13 van dit besluit). Een aparte vergunningsprocedure bij de Autoriteit Consument en Markt (ACM), die gemandateerd is tot het verlenen van reguliere leveringsvergunningen, is derhalve niet nodig. Aan deze ontheffing voor levering kunnen voorwaarden worden verbonden en deze kan al dan niet gedeeltelijk worden ingetrokken. Bij het verlenen van de ontheffing zal worden getoetst op organisatorische, technische en financiële kwaliteiten en hiervoor zal te rade worden gegaan bij de ACM die hiermee veel ervaring heeft opgedaan bij het verlenen van leveringsvergunningen. De ontheffinghouder is, in afwijking van de artikelen 95b, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 en 44, eerste lid, van de Gaswet niet gebonden ook aan anderen, buiten het experiment te leveren op basis van zijn voorwaarden en tarieven in het experiment. Dit creëert de mogelijkheid voor leveranciers die zich vooralsnog op een beperkt deel van de kleinverbruikerspopulatie willen richten, bijvoorbeeld door het aanbieden van in een bepaalde regio opgewekte elektriciteit, of dynamische leveringstarieven. Wel dienen wanneer kleinverbruikers in het experiment betrokken zijn deze duidelijk te hebben ingestemd met de voorwaarden en tarieven en dient hiervoor een aparte boekhouding te worden gevoerd. Ook dient de ontheffinghouder conform het leveranciersmodel de netwerkkosten aan de deelnemers van het experiment te factureren. De partij die op grond van dit besluit een ontheffing heeft verkregen voor levering (een leverancier, vereniging of coöperatie) dient voldoende voorzieningen te hebben getroffen die het mogelijk maken dat een andere leverancier zijn taken zo nodig kan overnemen. In het geval de levering in gevaar komt, bijvoorbeeld als gevolg van financiële problemen gelden de procedures op grond van artikel 95f, tweede lid van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 47, tweede lid van de Gaswet. Wanneer de vergunning van rechtswege moet worden ingetrokken zal door de Minister met de ACM worden samengewerkt zodat aan de procedures op grond van het Besluit leveringszekerheid Elektriciteitswet 1998 en het Besluit leveringszekerheid Gaswet kan worden voldaan. Artikel 13, eerste lid, onderdeel c, van dit besluit biedt hiervoor de grondslag. In dat onderdeel is geregeld dat de intrekking van de ontheffing ook de intrekking van de leveringsvergunning van rechtswege is, in de zin van de besluiten leveringszekerheid elektriciteit en gas. Door het van overeenkomstige toepassing verklaren van deze besluiten, zal hetzelfde proces worden gevolgd bij intrekking van de ontheffing als bij reguliere leveringsvergunningen. Daartoe zijn ook het derde en het vierde lid van artikel 13 bedoeld. Deze leden regelen een adequate administratie opdat in geval van het intrekken van de van rechtswege verleende vergunning, de levering door een andere leverancier overgenomen kan worden. Bij de ontheffingsaanvraag zal de aanvrager daarom moeten aangeven welke voorzieningen er zijn getroffen voor de overdracht tijdens of na het experiment. In het geval het experiment na de toegestane duur afloopt en niet op basis van inmiddels aangepaste wetgeving

kan worden gecontinueerd, zullen de deelnemers namelijk tijdig geïnformeerd en in staat moeten worden gesteld een nieuwe vergunninghoudende leverancier te kiezen. Bij ontheffinghouders met minder dan 10.000 deelnemers volstaat wellicht een Excel bestand. Boven dit aantal ligt een geavanceerder systeem in de rede.

Een belangrijke eis uit EU-regelgeving is dat consumenten te allen tijde vrije leverancierskeuze hebben. Mocht een coöperatie of vereniging de leverancier in een experiment zijn en een of meer leden wensen door een andere leverancier dan de ontheffinghouder geleverd te worden, dan geldt voor deze andere leverancier onverkort het leveranciersmodel en dient de ontheffinghouder deze overgang te faciliteren.

Op basis van dit besluit wordt het mogelijk te experimenteren met een nieuwe marktrol. Die van aggregator. Deze kan met behulp een slimme meter afnemers of producenten helpen het verbruik van elektriciteit naar goedkopere tijdstippen te verplaatsen, of tijdstippen waarbij de netbeheerder geholpen wordt om pieken in het net af te vlakken. Daarmee beïnvloedt de aggregator het afname- of invoedingspatroon van een aangeslotene. In de situatie waarbij de aggregator en de leverancier dezelfde meter van de aangeslotene gebruiken voor het vaststellen en factureren van het verbruik, is afstemming tussen beiden nodig over de vraag wie voor welk tijdvak programmaverantwoordelijk is en hoe men de kosten en baten binnen een tijdvak onderling verdeelt. Wat dit laatste betreft is het bijvoorbeeld denkbaar dat de leverancier een bepaalde basishoeveelheid levert of volgens een vast profiel en dat elke afwijking van deze hoeveelheid of dit profiel voor rekening van de aggregator komt. Zonder onderlinge afspraken tussen leverancier en aggregator kan het ingrijpen van een aggregator negatieve financiële gevolgen voor de leverancier of diens programmaverantwoordelijke hebben. Het is daarom van belang dat alle betrokkenen bij een experiment met aggregatie daarin instemmen. Indien de aggregator optreedt naast de leverancier, blijft de leverancier verantwoordelijk voor het in rekening brengen van de netbeheerderskosten (leveranciersmodel). Met de inmiddels in werking zijnde Codewijziging Meerdere Leveranciers Op Een Aansluiting is het ook denkbaar dat de aggregator-rol wordt ingevuld door een tweede leverancier op een aansluiting met meerdere meters.

Op voorhand zijn de volgende modellen denkbaar waarbij geëxperimenteerd wordt met levering.

1. Levering door een coöperatie of vereniging met een eigen net en of eigen productie (maximaal 5000 aansluitingen).

Coöperaties of verenigingen die willen experimenteren met tarieven dienen hun berekeningswijze voor de nettarieven ter goedkeuring aan de ACM voor te leggen. De tarieven zelf worden niet ter goedkeuring getoetst. De ACM toetst de berekeningswijze op de aspecten kostenoriëntatie, non-discriminatie en efficiëntie. De Minister toetst de ontheffingsaanvraag op de andere relevante zaken zoals in dit besluit genoemd.

2. Levering door een coöperatie of vereniging met eventueel productie, maar zonder net (0-10.000 aansluitingen, eventueel tot 100.000 aansluitingen).

Coöperaties of verenigingen die geen net bezitten of beheren en willen experimenteren met levering dienen aan te tonen dat de betrokken leden instemmen met de daarbij geldende voorwaarden en tarieven, bijvoorbeeld op basis van een besluit van de algemene ledenvergadering. De Minister toetst de ontheffingsaanvraag op de andere relevante zaken zoals in dit besluit genoemd.

3. Levering door een bestaande leverancier met vergunning (of een wederverkoper van een leverancier), maar zonder net (0-10.000 aansluitingen, eventueel tot 100.000).

Het is voorstelbaar dat bestaande leveranciers met een beperkt aantal klanten of in een beperkt gebied zouden willen experimenteren. Daarbij wil men gevrijwaard worden van de plicht om ook buiten het afgebakende experiment te moeten leveren op basis van artikel 95b, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 of artikel 44, eerste lid, van de Gaswet. Alleen het niet hoeven voldoen aan dit voorschrift kan geen reden zijn voor het verkrijgen van een ontheffing, immers het is niet goed denkbaar wat een dergelijke ontheffing in het licht van de gestelde doelen bij dit besluit zou opleveren. Hoe een dergelijk experiment eruit zou komen te zien is

op voorhand niet te zeggen, maar wellicht wil men met afwijkende tarieven of voorwaarden werken. De ontheffinghouder dient instemming van de deelnemers voor het experiment te hebben voor de te hanteren tarieven en voorwaarden. De Minister toetst daarnaast de andere aspecten die zijn verbonden aan de ontheffingsaanvraag. Daarbij is het van belang dat de aanvrager precies aangeeft waarvan een afwijking nodig is van de al door de ACM verleende leveringsvergunning. Immers het toezicht daarop zal plaatsvinden door de Minister, voor de overige zaken blijft het toezicht van de ACM van kracht. Betreft het experiment naast tarieven andere zaken die betrekking hebben op de consumentenbescherming dan zal een hierover de ACM geraadpleegd worden.

4. Levering door nog niet-bestaande leveranciers zonder leveringsvergunning (0-10.000 aansluitingen, eventueel tot 100.000), maar zonder net.

Naast experimenten met levering door bestaande vergunninghouders, is het ook mogelijk dat partijen die nog niet actief zijn op de retailmarkt voor elektriciteit of gas actief willen worden via de route van experimenten. Wellicht willen aggregatoren die willen optreden als slimme leverancier, maar dit alleen kunnen met gebruik van zeer lokaal aanwezige flexibiliteit, op die manier experimenteren. Daarbij zal overigens steeds de vraag beantwoord moeten worden of een ontheffing van de leveringsvergunning op basis van dit besluit wenselijk en noodzakelijk is, of dat de gewone route voor het aanvragen een leveringsvergunning meer voor de hand ligt. Dit besluit mag er niet toe leiden dat commerciële partijen op oneigenlijke gronden de aanvraag voor een leveringsvergunning op grond van 95b eerste lid Elektriciteitswet 1998 of artikel 44 eerste lid Gaswet proberen te ontlopen. Met andere woorden: partijen zullen duidelijk moeten maken voor welke artikelen van de wet men eveneens een ontheffing nodig heeft om te kunnen experimenteren. De ontheffinghouder dient instemming van de deelnemers voor het experiment te hebben, met name voor de te hanteren tarieven en voorwaarden. De Minister toetst daarnaast de andere aspecten die zijn verbonden aan de ontheffingsaanvraag. Betreft het experiment naast tarieven andere zaken die betrekking hebben op de consumentenbescherming zoals genoemd in Hoofdstuk 8 van de Elektriciteitswet 1998 en de paragrafen 5.3 en 5.3a van de Gaswet dan zal een hierover de ACM geraadpleegd worden.

In de hierboven genoemde modellen wordt consequent gesproken over levering. Dit betekent dat in alle gevallen energiebelasting verschuldigd is, hetzij op grond van artikel 50, eerste lid, Wet belastingen op milieugrondslag (levering via een aansluiting), hetzij op grond van art. 50, lid 3a, Wbm (levering anders dan via een aansluiting).

2.1.5 Tarieven en voorwaarden netbeheer

In tegenstelling tot het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking is het ook aan netbeheerders, zowel voor elektriciteit als gas, toegestaan een ontheffing aan te vragen voor het doen van experimenten.

Het uitgangspunt daarbij is dat de tarieven van netbeheerders die op grond van een ontheffing voor een experiment een alternatieve tariefstructuur hanteren, de kosten van de taken binnen het experiment dekken en alleen aan de deelnemers van het experiment in rekening worden gebracht. Het ligt voor de hand dat deelnemers aan dergelijke experimenten in ieder geval niet slechter af zullen zijn dan in de huidige situatie. Een alternatieve tariefstructuur kan worden toegestaan op grond van een ontheffing van het bepaalde op grond van de artikelen 23, eerste lid, en 24 eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998. Dit geldt op dezelfde wijze voor artikel 14, eerste lid van de Gaswet en de tarieven en voorwaarden op grond van de artikelen 12f, 12g, 81c en 82 van de Gaswet. Bij de aanvraag voor een ontheffing zal precies moeten worden aangegeven voor welke artikelen en welke voorwaarde(n) uit bijvoorbeeld de codes men ontheffing wil en wat met de beoogde ontheffing wordt beoogd.

De route voor een ontheffing van tariefstructuren kan ook op grond van artikel 37a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 12h van de Gaswet worden gevolgd. De artikelen 37a van de Elektriciteitswet 1998 en 12h van de Gaswet beogen niet specifiek experimenten mogelijk te

maken die moeten uitwijzen of de wetten in het licht van de genoemde doelen moeten worden aangepast. Het betreft hier ontheffingsverzoeken die het voor een individuele netbeheerder mogelijk moet maken af te wijken van de geldende codes bijvoorbeeld om zo onvoorziene situaties het hoofd te kunnen bieden. Experimenten op grond van dit besluit zijn bedoeld om na te gaan of deze codes in het licht van de transitie moeten worden aangepast voor alle netbeheerders dan wel of de aan de codes ten grondslag liggende regelgeving aanpassing behoeft. Artikel 7a, eerste lid, onderdeel b, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i, eerste lid, onderdeel b, van de Gaswet noemen dan ook expliciet een ontheffingsmogelijkheid voor andere tariefreguleringsystematieken, mits deze bijdragen aan de genoemde doelen in die artikelen. In de toelichting bij de Nota van Wijziging bij het wetsvoorstel Voortgang energietransitie (Kamerstukken II 2017/18, 34627, nr.13) is daarnaast nadrukkelijk opgenomen dat er experimenten mogelijk moeten zijn met tariefstructuren.

Bij een aanvraag voor een ontheffing door een netbeheerder van tariefstructuren en voorwaarden moet dus worden bepaald of deze kan bijdragen aan de in artikel 7a Elektriciteitswet 1998 of artikel 1i Gaswet geformuleerde doelstellingen omtrent experimenten. Omdat een ontheffingsmogelijkheid voor tariefstructuren en voorwaarden al als mogelijkheid in de Elektriciteitswet 1998 en Gaswet is opgenomen, zal bij verzoeken tot ontheffing van tariefstructuren en de uitwerking daarvan op grond van dit besluit de ACM gevraagd worden deze alternatieve tariefstructuren goed te keuren (artikel 12, tweede lid). De ACM houdt bij de toets van deze alternatieve tariefstructuren rekening met artikelen 14 van verordening nr. 714/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de voorwaarden voor toegang tot het net voor grensoverschrijdende handel in elektriciteit en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1228/2003 (Pb EU 2009, L 211), en artikel 36, onderdelen d en e, van de richtlijn nr. 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot intrekking van Richtlijn 2003/54/EG (Pb EU 2009, L 211) (hierna: richtlijn 2009/72/EG), en met artikelen 13 van verordening nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de voorwaarden voor de toegang tot aardgastransmissienetten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1775/2005 (Pb EU 2009, L 211), en artikel 40, onderdelen d en e, van richtlijn nr. 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van Richtlijn 2003/55/EG (Pb EU 2009, L 211). Deze Europese bepalingen zien onder meer op kosteneffectiviteit, non-discriminatie, transparantie kostenreflectiviteit en de kwaliteit van de dienstverlening. Daarnaast kan de ACM in de toets aangeven wat, gegeven de omvang van een experiment, de gevolgen zijn van de ontheffing voor de inkomstenregulering. Deze toetsing vindt plaats voordat het besluit tot ontheffing wordt genomen. Het is aan de aanvrager van een ontheffing om aan te geven waarom een ontheffing op grond van dit besluit nodig is en niet ook op basis van artikel 37a van de Elektriciteitswet 1998 of artikel 12h van de Gaswet zou kunnen. Vanzelfsprekend wordt een dergelijk ontheffingsverzoek door de Minister ook getoetst aan de in paragraaf 1.4 genoemde aspecten.

Wellicht dat netbeheerders ook andere experimenten dan met een alternatieve tariefstructuur zouden willen doen. In dergelijke experimenten kan eventueel een wettelijk experimenteertarief in rekening worden gebracht bij de afnemers die deelnemen aan het experiment (artikel 30b Elektriciteitswet 1998 en artikel 82a Gaswet) en daarbij een dienst van een netbeheerder afnemen. Het tarief kan verschillen voor verschillende afnemers. Dit kan een gevolg zijn van verschillende spanningsniveaus of doorlaatwaarden van de aansluiting of verschillen tussen verbruikers of producenten. Dit experimenteertarief komt zoals gezegd alleen in beeld als een netbeheerder op een andere manier dan met een tariefstructuur wil experimenteren. Deze wettelijke experimenteertarieven bestaan naast de bestaande aansluit- en transporttarieven. Kosten die een netbeheerder maakt ten behoeve van zijn algemene aansluit- of transporttaken kunnen niet via het experimenteertarief in rekening worden gebracht.

Dit besluit maakt het dus mogelijk dat netbeheerders die participeren in een experiment andere tariefstructuren of voorwaarden hanteren dan in de rest van hun verzorgingsgebied. Daarbij hoeft geen sprake te zijn van strijdigheid met het Europees discriminatieverbod. Immers discriminatie veronderstelt een ongelijke behandeling van gelijke gevallen. De vormgeving van een experiment zal bepalend zijn of inderdaad sprake is van ongelijke gevallen en of er een rechtvaardiging

bestaat voor een andere behandeling van aangeslotenen binnen en buiten de context van het experiment.

Dit besluit maakt het mogelijk dat netbeheerders deelnemers aan een experiment op een andere wijze aansluiten dan krachtens de codes. De mogelijkheid ontheffing te verlenen van artikel 23, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998, biedt deze ruimte. Datzelfde geldt voor de mogelijkheid om het transport op een andere wijze aan voorwaarden te verbinden. Hiervoor biedt ontheffing van artikel 24, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998 of artikel 14, eerste lid, van de Gaswet de ruimte. Een experiment geeft netbeheerders dus nadrukkelijk niet de mogelijkheid om een deelnemer een aansluiting of transport te weigeren, maar wel de mogelijkheid de aansluiting of het transport anders dan conform de geldende codes te realiseren.

Leveranciers krijgen wanneer netbeheerders experimenteren mogelijk te maken met extra kosten, omdat er sprake kan zijn van andere dan de standaard netbeheerderstarieven. Dit vergt mogelijk aanpassingen in het factureringsproces van leveranciers. Het is aan de ontheffinghouder om de extra kosten die hiermee gemoeid zouden kunnen zijn, zover deze redelijk zijn, aan de betrokken leveranciers te vergoeden. Artikel 11 van dit besluit maakt dit mogelijk.

2.2 De aanvragers

Met dit besluit is ervoor gekozen alle partijen op de energiemarkt de mogelijkheid te bieden voor het doen van experimenten. De energietransitie raakt immers veel spelers op de elektriciteits- en gasmarkt en de transitieopgave is breed. De verwachting is dat door meer partijen de kans te geven te experimenteren ervaring wordt opgedaan met de vraagstukken rondom de energietransitie. Daarbij blijft het verbod op bedrijven die zowel leveren en of produceren als netten beheren (artikelen 10b van de Elektriciteitswet 1998 en 2c van de Gaswet van toepassing). Het is op voorhand niet precies duidelijk welke aanvragen voor experimenten verwacht kunnen worden. Dit geldt met name voor gas. Maar uit contacten met netbeheerders en leveranciers wordt verwacht dat zij in ieder geval geïnteresseerd zijn om gebruik te maken van de mogelijkheid te experimenteren. Daarnaast zullen andere partijen wellicht de marktrol van aggregator als intermediair tussen afnemers en netbeheerders of handelspartijen willen testen.

2.3 De maximale experimentduur

De Minister verleent een ontheffing voor de minimale termijn die nodig is voor het project en die in ieder geval niet langer is dan tien jaar. Bij de aanvraag dient de gewenste geldingsduur voldoende te worden onderbouwd. Het is te verwachten dat experimenten veel eerder dan bij tien jaar al voldoende informatie opleveren om te bepalen of de afwijking van de voorschriften gunstig uitpakt voor de energietransitie en of een aanpassing of intrekking van die voorschriften wenselijk is. De termijn voor een ontheffing zal nadrukkelijk gekoppeld worden aan de tijd die nodig is om voldoende informatie te vergaren om het wel of niet slagen van het experiment vast te stellen. Indien blijkt dat voor de uitvoering van een experiment een langere duur dan tien jaar nodig is, kan daartoe met artikel 14, tweede lid, worden voorzien, in het geval dat de wet niet is aangepast om het experiment algemeen toe te staan en beëindiging van het experiment in redelijkheid niet gevegd kan worden. Een voorbeeld waarin beëindiging niet in redelijkheid gevegd kan worden is als er nog niet is besloten over het al dan niet mogelijk maken van het project onder de wet. Als de mogelijkheid bestaat dat het project wordt mogelijk gemaakt door een wetswijziging, en aan beëindiging van het experiment zijn veel kosten verbonden, dan kan niet in redelijkheid worden gevegd dat het project beëindigd wordt.

Experimenten kunnen geen vrijbrief zijn voor het langer dan noodzakelijk continueren van een situatie die afwijkt van de wettelijke bepalingen als niet kan worden geconcludeerd dat het betreffende experiment noopt tot aanpassing van die bepalingen. Het is daarom van belang dat de ontheffinghouder in de business case bijvoorbeeld rekening houdt met de waarde van de over te dragen (gereguleerde) assets aan de netbeheerder indien het experiment wordt beëindigd voor het bereiken van de economische levensduur. Vanzelfsprekend kunnen productiemiddelen in eigendom van de ontheffinghouder blijven.

In een project waarbij het net niet in eigendom is van de aangewezen netbeheerder, zal na afloop van het project alsnog een netbeheerder moeten worden aangewezen (artikel 10, negende lid, van

de Elektriciteitswet 1998 en artikel 2, achtste lid, van de Gaswet). De waarde van het over te dragen net (en dus de prijs die de netbeheerder in dat geval zal betalen) wordt, wanneer geen overeenstemming wordt bereikt tussen ontheffinghouder en netbeheerder vastgesteld op basis van de regels van artikel 13, achtste lid van de Elektriciteitswet 1998 of artikel 5, achtste lid van de Gaswet.

2.4 Het aantal experimenten

Bij ministeriële regeling kan worden bepaald dat een maximumaantal aanvragen per jaar wordt gehonoreerd om zo de uitvoering beheersbaar te houden. Om meerdere partijen op de elektriciteits- en gasmarkt de kans te geven in aanmerking te komen voor een ontheffing zal indien dat nodig is het maximumaantal worden verdeeld over meerdere categorieën partijen.

2.5 De omvang van een experiment

In dit besluit wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds experimenten van verenigingen en coöperaties die naast eigen productie, distributie en afname ook een net in beheer hebben, experimenten van netbeheerders en experimenten van spelers waarbij sprake is van de commerciële functies productie, handel en levering. Voor de eerste categorie wordt een omvang van maximaal 1000 aansluitingen toereikend geacht. Indien de aanvrager kan aantonen dat voor het welslagen van het experiment meer (maximaal 5000) aansluitingen noodzakelijk zijn is hier eveneens de mogelijkheid opgenomen. Op grond van het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking gold voor dit soort type experimenten (projectnetten genoemd) een omvang van ten hoogste 500 afnemers die via één aansluiting zijn aangesloten op het net van een regionale netbeheerder.

Wat betreft de omvang van experimenten door netbeheerders wordt een aantal van 1000 aansluitingen toereikend geacht. Op die manier kunnen naar verwachting experimenten die bijvoorbeeld zien op gedragsverandering van aangeslotenen uitgevoerd worden. Er is een mogelijkheid voor experimenten met meer dan 1000 aansluitingen, tot maximaal 10.000 aansluitingen, mits bij de aanvraag wordt aangetoond waarom een dergelijke omvang noodzakelijk is voor het beantwoorden van de vragen die ten grondslag liggen aan het experiment. Het enigszins beperken van de omvang van dergelijke experimenten is noodzakelijk om de gevolgen voor het systeem van maatstafregulering door de ACM zo beperkt mogelijk te houden. Met deze maatstafregulering wordt bedoeld dat de tarieven worden gebaseerd op het gemiddelde van alle kosten (per eenheid output) van alle netbeheerders. Netbeheerders die efficiënter werken dan het gemiddelde bedrijf, ontvangen daardoor een hoger inkomen dan ze aan kosten maken, en andersom een lager inkomen dan de gemaakte kosten als ze minder efficiënt werken. Om de omvang enigszins te beperken is daarnaast voorgeschreven dat een experiment met meer dan 100 aansluitingen tenminste voor 80% moet bestaan uit kleinverbruikersaansluitingen.

Aan de omvang van de overige experimenten wordt in beginsel de grens van 10.000 aansluitingen gesteld met de mogelijkheid dit tot 100.000 uit te breiden, maar de aanvrager zal bij zijn aanvraag moeten aantonen waarom een bepaalde grootte noodzakelijk is voor het welslagen van het experiment. Daarnaast zal de aanvrager bij experimenten van deze omvang duidelijk moeten aantonen dat de administratieve processen, met name de facturering, op orde zijn. Uit ervaringen van de ACM blijkt dat bij organisaties met een klantenbestand van deze omvang de complexiteit toeneemt. De Minister zal bij de beoordeling van de aanvragen gebruik maken van de ervaring van de ACM met organisaties met klantprocessen van deze omvang. De meeste experimenten zullen niet meer dan 10.000 aansluitingen nodig hebben en experimenten met meer dan 100.000 aansluitingen zullen niet noodzakelijk zijn om tot zinvolle conclusies op basis van de ervaringen te kunnen komen. Bij dit soort grootschalige experimenten zijn mogelijk wel meerdere soorten aangeslotenen betrokken waardoor er specifieke leereffecten kunnen optreden. Er worden geen nadere voorwaarden gesteld aan de verdeling van het type aansluitingen in dergelijke experimenten, behalve in het geval van experimenten door netbeheerders

2.6 Voorschriften en beperkingen aan de ontheffing en wijziging of intrekking van de ontheffing

Zoals is beschreven in paragraaf 1.4 wordt de experimenteerruimte ingekaderd door de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet in respectievelijk artikel 7a, eerste lid, en artikel 1i, eerste lid.

Dit besluit is vormgegeven binnen deze kaders en stelt daarnaast aanvullende eisen. Wanneer een aanvraag voor een ontheffing niet voldoet aan deze kaders, wordt de aanvraag afgewezen op grond van artikel 8 van dit besluit. Een aanvraag wordt daarnaast ook afgewezen wanneer een project geen nieuwe informatie kan verschaffen over mogelijke aanpassingen van één of meerdere artikelen. Wanneer er geen nieuwe informatie uit een project kan komen die relevant is voor de vraag of een artikel uit de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet aanpassing behoeft, dan heeft het ook geen zin een experiment te doen. Ook als een project slechts op een bepaalde locatie kan slagen, of wanneer een project in kleinere vorm ook mogelijk is, wordt de aanvraag afgewezen. Ook dit heeft te maken met het doel van dit besluit: onderzoeken of aanpassing van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet wenselijk is.

Tijdens de looptijd van een project kan de ontheffing worden gewijzigd of ingetrokken. Dit wordt geregeld in artikel 9 van het besluit. Dit artikel is bedoeld in te grijpen als een project niet langer aan de vereisten bij de ontheffing voldoet als ook om te voorkomen dat een project langer doorgaat dan noodzakelijk, nadat gebleken is dat een project geen vruchtbare resultaten zal op leveren.

3. Monitoring en beoordeling van experimenten

Er moet onderscheid worden gemaakt tussen de monitoring van de experimenten, de beoordeling van de behaalde resultaten en de evaluatie van dit besluit.

3.1 Monitoring

Met het verkrijgen van de ontheffing voor een project kan worden bepaald op welke momenten de ontheffinghouder informatie verstrekt over het verloop van het project. Het zal van het project afhangen wat deze momenten zullen zijn. Bij sommige projecten zal sneller resultaat verwacht kunnen worden dan bij andere. Op grond van artikel 15 van dit besluit wordt in ieder geval een jaarlijks verslag vereist.

3.2 Beoordeling van experimenten

De ontheffinghouder dient de resultaten van het experiment door middel van een verslag ten laatste één maand na afloop van de ontheffing te overleggen. Het verslag zal worden beoordeeld op de vraag of blijkt dat het experiment gunstig uitpakt voor de energietransitie en aanpassing of intrekking van de voorschriften van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet wenselijk is. Daarbij wordt met name gekeken naar de bijdrage van het experiment aan de in artikel 7a, eerste lid, onderdeel a, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i, eerste lid, onderdeel a, van de Gaswet genoemde doelstellingen, de mogelijkheid van herhaalbaarheid van het experiment in niet experimentele omstandigheden, en de mogelijkheid van landelijke toepassing van het experiment. Met dit laatste wordt bedoeld dat als een experiment bijvoorbeeld slechts op kleine schaal op een specifieke locatie kan worden toegepast en nooit ergens anders, het niet voor de hand ligt hiervoor de wet in generieke zin aan te passen. Ook dient in het verslag te worden in gegaan op de vraag of het experiment heeft bijgedragen aan de betrokkenheid van de afnemers en draagvlak voor de werkwijze van het experiment.

Voor de termijn van één maand is gekozen, omdat artikel 7a, derde lid, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i, derde lid, van de Gaswet vergen dat de Minister uiterlijk drie maanden na beëindiging van een experiment een standpunt inneemt of een experiment anders dan als experiment, kan worden voortgezet.

Om ook anderen dan de ontheffinghouder te laten kennisnemen van het experiment kan de ontheffinghouder gevraagd worden medewerking te verlenen aan het verspreiden van de resultaten en een evaluatie van het op grond van deze titel verrichte experiment.

3.3 Evaluatie van dit besluit

Voor het eerst na vier jaar zal worden geëvalueerd of belanghebbenden vinden dat dit besluit aan hun verwachtingen voldoet. Er zal dan onder meer worden gekeken naar het aantal en soort ontheffingen dat is verleend en er zal worden bezien in hoeverre dit besluit aanpassing behoeft met het oog op de vraagstukken die de energietransitie met zich brengt.

4. Taken en verantwoordelijkheden bij experimenten

Naast de normale, traditionele partijen op de elektriciteits- en gasmarkt zullen er partijen met ontheffingen bijkomen die mogen afwijken van bepaalde voorschriften van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. De ontheffinghouder is een partij die in meerdere rollen kan voorkomen in experimenten. Het kunnen verenigingen of coöperaties zijn die de rol en taken van netbeheerder, producent en leverancier geheel of gedeeltelijk overnemen. Het kunnen ook bestaande partijen zijn die nog altijd hun bij wet vastgelegde rol spelen en taken uitvoeren, maar voor bepaalde verplichtingen binnen een experiment ontheffing krijgen.

4.1 Ontheffinghouder

Krachtens artikel 2, eerste lid, van dit besluit kan de Minister ontheffing verlenen van meerdere bepalingen van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. Degene waarvan het ontheffingsverzoek wordt gehonoreerd is de ontheffinghouder. Voor afnemers die betrokken worden in een experiment en het samenstel van handelingen waarin bij wijze van experiment van de genoemde wetten wordt afgeweken, kunnen afwijkende voorwaarden of tarieven gelden; afwijkend ten opzichte van de situatie waarbij er geen sprake zou zijn van een experiment. De ontheffinghouder dient zich aantoonbaar te hebben vergewist van de instemming van de deelnemers aan een experiment.

4.2 Aggregator

Een rol die op grond van een project kan worden vormgegeven is de rol van aggregator. De aggregator is een partij die verbruikers of producenten ontzorgt bij actieve deelname aan de elektriciteits- of gasmarkt, door hun verbruik, productie of flexibele capaciteit slim te verhandelen. Door de flexibiliteit van individuele afnemers te kopen en te aggregeren kunnen aggregatoren dit aanbieden aan netbeheerders en programmaverantwoordelijken. Netbeheerders kunnen dit gebruiken om knelpunten in het net op te lossen of tijdelijk netverzwaring te voorkomen. Programmaverantwoordelijken kunnen de aangeboden flexibiliteit gebruiken om eventuele onbalans in hun portfolio op te vangen of de aankoop van energie tegen hoge prijzen te voorkomen. Programmaverantwoordelijkheid is de verantwoordelijkheid van afnemers, niet zijnde kleinverbruikers, en leveranciers met een vergunning om aan kleinverbruikers te leveren om programma's met betrekking tot de productie, het transport en het verbruik van elektriciteit op te stellen of te doen opstellen ten behoeve van de netbeheerders en zich met inachtneming van de voorwaarden, bedoeld in artikel 31 van de Elektriciteitswet 1998, te gedragen overeenkomstig die programma's.

4.3 De vereniging of energiecoöperatie als netbeheerder

Dit besluit maakt het mogelijk dat verenigingen of coöperaties naast productie en levering ook het netbeheer ter hand nemen. Dit type experimenten lijkt sterk op een gesloten distributiesysteem, waarbij geen afzonderlijke, onafhankelijke netbeheerder is aangewezen. Het is de ontheffinghouder die de taken van de netbeheerder heeft overgenomen, behoudens een aantal uitzonderingen. Er is ook een vorm mogelijk waarbij de netbeheerder wel verantwoordelijkheid behoudt en een vereniging of coöperatie samenwerkt met de netbeheerder om vraag en aanbod op het betreffende net beter af te stemmen, al dan niet gebruik makend van een aggregator.

4.4 De vereniging of energiecoöperatie als leverancier

Wanneer een vereniging of coöperatie optreedt als leverancier voor haar leden, ontslaat dit bestaande leveranciers van enkele verplichtingen die voortvloeien uit beide wetten. In dat geval zijn de verplichtingen van de leverancier van toepassing op de ontheffinghouder.

4.5 De vereniging of energiecoöperatie als producent

De vereniging of coöperatie kan productie-installaties in eigendom hebben. Daarvoor draagt de vereniging of coöperatie programmaverantwoordelijkheid. Dit verloopt via de normale marktmechanismen. Mocht de hoeveelheid geproduceerde energie incidenteel hoger zijn dan de vraag van de afnemers binnen het experiment, kan deze verhandeld worden aan derden buiten het experiment. Levering aan kleinverbruikers buiten de kaders van het experiment is daarbij niet

toegestaan. Immers hiervoor zou de vereniging over een leveranciersvergunning moeten beschikken.

4.6 Rolverdeling Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), ACM en SodM

De Minister is bevoegd tot het verlenen van ontheffingen voor het doen van experimenten, tot de uitvoering hiervan zal RVO gemandateerd worden. Ook kan de Minister de ontheffing intrekken of aanvullende eisen stellen; ook daarvoor zal RVO worden gemandateerd. Daarnaast heeft de ACM de algemene taak toezicht te houden op de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet en de lagere regelgeving (artikel 5, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1a, eerste lid, van de Gaswet). SodM is gemandateerd om toezicht te houden op de artikelen 8, 8a, 11 en 51 van de Gaswet (op grond van het Besluit van de Minister van Economische Zaken en Klimaat van 3 december 2018, nr. WJZ / 18293159, houdende de aanwijzing van toezichthouders Gaswet en de daarop gebaseerde regelgeving). Deze bevoegdheden strekken zich derhalve ook uit tot de experimenten op basis van dit besluit en de regelgeving waarvan de ontheffinghouder niet is ontheven. Bij aanvragen door partijen, waar de ACM of SodM een (gemandateerde) toezichtstaak hebben vindt afstemming plaats over de gevraagde ontheffing en de mogelijk benodigde voorschriften. In het geval een netbeheerder een ontheffing aanvraagt die ziet op tariefstructuren is geregeld dat de ACM toestemming moet verlenen met een project voordat een ontheffing verleend kan worden (artikel 12, tweede lid). De ACM toetst de aanvraag in dit geval aan de vereisten zoals geformuleerd in het derde lid van artikel 12. Deze toetsing door de ACM mond uit in een apart besluit waartegen bezwaar en beroep mogelijk is.

Wanneer het om experimenten met een gasnet gaat, zal RVO specifiek SodM raadplegen ten aanzien de weigeringsgronden in de leden e, h en l van artikel 8 van dit besluit. Gedurende een experiment kunnen door de minister nadere voorschriften aan een ontheffing worden verbonden mede op aanraden van SodM.

Om aanvragers van een ontheffing zo snel als mogelijk te antwoorden zullen ontheffingsverzoeken waarbij toestemming of raadpleging van de ACM noodzakelijk is, of waarvoor SodM geraadpleegd moet worden, na binnenkomst bij RVO per omgaande ook aan deze toezichthouders worden doorgezonden. Om tot een effectieve en efficiënte taakverdeling tussen RVO en de ACM en SodM te komen is afgesproken dat er op verschillende momenten binnen het proces en zo vaak als nodig overleg zal plaatsvinden tussen de organisaties. Klachten van deelnemers aan een experiment zullen gericht moeten worden aan RVO. Klachten die bij de ACM of SodM worden gemeld, zullen daarom ook in eerste instantie aan RVO worden voorgelegd. RVO beslist over deze klachten, al dan niet na advisering door de ACM of SodM. Mocht zich een voorval voordoen zoals genoemd in artikel 8a van Gaswet, waarbij er nadelige gevolgen voor mens of milieu zijn ontstaan of dreigen te ontstaan, dient de ontheffinghouder dit omwille van de veiligheid direct aan SodM te melden. Dit zal worden opgenomen in het ontheffingsbesluit. Bij een mogelijk vermoeden van onjuiste uitvoering van het ontheffingsbesluit, bijvoorbeeld op grond van verkregen klachten, zal overleg plaatsvinden over de wijze van ingrijpen. Daarbij zal de ontheffinghouder eerst zelf in staat worden gesteld zijn handelswijze aan te passen aan de voorschriften uit het ontheffingsbesluit. RVO zal hierover in gesprek gaan met de ontheffinghouder. RVO kan ook besluiten tot het stellen van aanvullende eisen of intrekking van het ontheffingsbesluit. Ten aanzien van artikel 51 van de Gaswet (calamiteitenplan), dat overeenkomstig van toepassing is voor verenigingen of coöperaties met een net, zal RVO om zich hierover een oordeel te vormen, voorafgaand aan het verlenen van de ontheffing, SodM raadplegen. SodM heeft de expertise op het gebied van veiligheid en inbreng van SodM op dit gebied zal leidend zijn bij de beoordeling hiervan. Het is de bedoeling dat op een aanvraag tot ontheffing(en) uiterlijk in acht weken een besluit wordt genomen. Dat vereist, wanneer SodM en de ACM bij een dergelijk verzoek betrokken moeten worden een maximale inspanning van alle partijen om ook binnen de termijn van acht weken te kunnen beslissen op de aanvraag. Hierover zullen zij onderling afspraken maken.

5. Privacy

Op grond van dit besluit worden ontheffingshouders die een van rechtswege verleende vergunning hebben verplicht bepaalde gegevens te verzamelen en te bewaren (artikel 13, derde en vierde lid). Deze verplichting heeft als doel om in geval van faillissement van de ontheffingshouder de kleinverbruikers die energie geleverd kregen van de failliete ontheffingshouder te kunnen blijven beleveren (zoals geregeld in het Besluit leveringszekerheid Elektriciteitswet 1998 en het Besluit

leveringszekerheid Gaswet). De verplichting tot het verzamelen en bewaren van de gegevens van kleinverbruikers is identiek aan de verplichting zoals deze geregeld is in het Besluit vergunning levering elektriciteit aan kleinverbruikers en het Besluit vergunning levering gas aan kleinverbruikers. Er is gekozen om deze bepaling te kopiëren omdat deze bepaling ten doel heeft een uniform systeem van gegevensverzameling en -opslag te creëren. Door aan te sluiten bij de wijze waarop reguliere leveranciers verplicht zijn gegevens te verzamelen en te bewaren wordt gezorgd voor een makkelijke overname van de kleinverbruikers door andere leveranciers (zoals geregeld in het Besluit leveringszekerheid Elektriciteitswet 1998 en het Besluit leveringszekerheid Gaswet).

5.1 Verhouding dataportabiliteit op grond van Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Op grond van de AVG is de verwerkingsverantwoordelijke verplicht persoonsgegevens op een zodanige manier bij te houden dat deze op verzoek kunnen worden overgedragen aan de persoon op wie de gegevens betrekking hebben of, op verzoek van die persoon, met een ander verwerkingsverantwoordelijke (artikel 20 van de AVG). De AVG verplicht de verwerkingsverantwoordelijke de gegevens in een gestructureerd, gangbaar veelgebruikt en machine-leesbaar formaat te verstrekken. Dit recht op dataportabiliteit is in de AVG toegekend aan iedere betrokkene indien de verwerking van zijn gegevens berust op toestemming uit hoofde van artikel 6, eerste lid, onderdeel a, van de AVG of een overeenkomst uit hoofde van artikel 6, eerste lid, onderdeel b. Anders dan de verplichting op grond van dit besluit gaat het bij dataportabiliteit op grond van de AVG om een verzoek van de persoon op wie de gegevens betrekking hebben. Dit besluit regelt dat gegevens verzameld worden opdat ze gedeeld kunnen worden met netbeheerders en leveranciers in geval van een faillissement, zonder dat degene op wie de gegevens betrekking hebben daarom vraagt. Daarbij maakt dit besluit expliciet duidelijk welke gegevens in geval van faillissement noodzakelijk zijn om de energielevering te kunnen garanderen. Het delen van deze gegevens in geval van faillissement gebeurt op grond van het Besluit leveringszekerheid Elektriciteitswet 1998 en het Besluit leveringszekerheid Gaswet.

5.2 Privacy Impact Assessment

Gezien de aard van dit besluit is een Privacy Impact Assessment (PIA) uitgevoerd. In deze PIA is geïnventariseerd wat de risico's zijn van de verzameling van gegevens ten opzichte van de belangen die ermee gemoeid zijn. Uiteindelijk gaat het om het belang van leveringszekerheid dat afgewogen moet worden tegen de risico's die het verzamelen van de gegevens met zich meebrengt.

Het risico dat verbonden is aan de verzameling is dat de gegevens bij een datalek in de handen van derden zouden kunnen komen. Het gaat dan om een inbreuk op het recht op privacy, mogelijk om identiteitsfraude. Op grond van dit besluit wordt een aanvraag geweigerd als er aanwijzingen zijn dat de consumentenbescherming niet goed geregeld is (artikel 8, onderdeel f, onder 2). Dit houdt ook in dat aanvragers van een ontheffing zorgvuldig met deze gegevens om zullen moeten gaan en deze op een zorgvuldige wijze moeten bewaren. Het gaat om organisaties die in staat worden geacht om de energielevering op zich te nemen. Van hen mag ook professionaliteit worden verwacht als het gaat om de omgang met gegevens. Desalniettemin zijn de ontheffingshouders in de meeste gevallen kleiner dan de meeste leveranciers. Dit brengt een risico met zich mee omdat van hen niet dezelfde wijze van administreren verwacht kan worden als van grote professionele partijen.

Tegenover het hiervoor aangegeven risico dat verbonden is aan de verzameling van gegevens staat het belang van de leveringszekerheid. Levering van energie is een essentiële levensbehoefte van consumenten. Bij levering van energie in experimenten bestaat de kans dat een ontheffingshouder failliet gaat. Het gaat vaak om kleinere organisaties waarbij de kans groter is dat ze failliet gaan dan de grote professionele leveranciers. Om te voorkomen dat consumenten geen energie meer ontvangen is een goed lopende overdracht noodzakelijk als een ontheffingshouder niet langer in staat is de levering te garanderen. Ook is het voor die ongestoorde energielevering noodzakelijk te voorkomen dat de reguliere vergunninghouders aan wie de klanten toebedeeld worden op hun beurt in liquiditeitsproblemen komen als gevolg van de extra klanten aan wie energie geleverd moet worden.

6. Uitvoerings- en handhavingskosten

RVO heeft laten weten dat beoordeling van de ingediende voorstellen, toewijzing van ontheffingen en begeleiding van de beoogde experimenten kan plaatsvinden met de daarvoor ingezette middelen en menskracht. RVO is ook nadrukkelijk bij de totstandkoming van dit besluit betrokken en heeft inmiddels ervaring opgedaan op basis van het huidige Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking. In paragraaf 7.2 is een schatting gemaakt van de te verwachte aanvragen voor een ontheffing.

Bij brief van 7 december 2018 is de ACM gevraagd een Uitvoerings- en Handhavingstoets (UHT) uit te voeren op het ontwerp van dit besluit. De ACM heeft haar reactie van 1 februari 2019 aangegeven dat het conceptbesluit uitvoerbaar en handhaafbaar is. De ACM vraagt het conceptbesluit op twee punten aan te vullen.

In de eerste plaats vraagt de ACM om in het besluit op te nemen dat de ACM een zienswijze kan geven op ontheffingsaanvragen van vergunninghouders en netbeheerders. Wat die laatste categorie betreft is in het besluit (artikel 12) opgenomen dat de ACM alternatieve tariefstructuren en voorwaarden vooraf dient goed te keuren alvorens tot een ontheffingsbesluit kan worden gekomen. In deze nota van toelichting is uitgelegd dat de ACM daarnaast geraadpleegd zal worden met betrekking tot ontheffingsverzoeken van vergunninghouders en netbeheerders (paragraaf 2.14 en paragraaf 4.6 van deze toelichting) wanneer het andere zaken dan tariefstructuren en voorwaarden betreft. Dit zal in de samenwerking tussen RVO en de ACM nader worden vormgegeven. Opname van deze raadpleging in het besluit wordt niet nodig geacht.

In de tweede plaats vraagt de ACM nader toe te lichten hoe de continuïteit van transport en levering wordt gewaarborgd bij intrekking van een ontheffing. Naar aanleiding hiervan is in deze nota van toelichting allereerst nog eens benadrukt dat bij experimenten met een net door een vereniging of coöperatie altijd de zienswijze van een aangewezen netbeheerder zal worden gevraagd (paragraaf 2.1.2), onder meer op het punt de administratie die nodig is in het geval van overdracht. Tevens dient de aanvrager van een ontheffing aan te geven welke voorzieningen er getroffen zijn voor de overdracht tijdens of na het experiment (paragraaf 2.1.4). In artikel 15, derde lid is bepaald dat anderhalf jaar voor het einde van een experiment de houder van de ontheffing aan dient te geven hoe het project na afloop zal worden overgedragen. Wanneer RVO van mening is dat hetgeen de houder aangeeft ontoereikend is, zullen op grond van artikel 9, nieuwe voorschriften aan de houder van de ontheffing worden gegeven.

Bij brief van 7 december 2018 is SodM gevraagd een Uitvoerings- en Handhavingstoets uit te voeren op het ontwerp van dit besluit. SodM heeft per brief van 5 februari 2019 de volgende overwegingen meegegeven.

In de eerste plaats acht SodM het conceptbesluit wat betreft de veiligheid van gas uitvoerbaar en handhaafbaar, mits de rolverdeling tussen SodM en RVO verhelderd wordt in de nota van toelichting. SodM heeft hiervoor enkele tekstsuggesties gedaan. In paragraaf 4.6 van deze toelichting is nader toegelicht hoe deze rolverdeling is vormgegeven. SodM is een dienst van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en geen zelfstandig bestuursorgaan. Om die reden zijn niet alle suggesties van SodM waarbij zij zich onafhankelijk van de minister positioneert overgenomen. Zo bepleit SodM onder meer dat zij toetst op de weigeringsgronden van artikel 8 van dit besluit. In de afspraken tussen RVO en SodM zal worden geregeld dat RVO met name voor de e, h en l van artikel 8 SodM zal raadplegen.

Dit laat onverlet dat SodM een belangrijke raadgevende taak heeft ten aanzien van de artikelen 8, 8a, 11 en 51 van de Gaswet waar het de veiligheid van gas betreft. Het is echter de minister die toezicht houdt op de verleende ontheffingen en daarvoor RVO heeft gemandateerd. In paragraaf 4.6 is nader uiteengezet op welke wijze RVO gebruik zal maken van de expertise van SodM.

In de twee plaats verzoekt SodM om een langere termijn voor de raadgeving op de ontheffingsbesluiten. Hieraan is geen gehoor gegeven. In het verleden is in antwoorden op vragen van leden van de Tweede Kamer aangegeven dat het proces van het aanvragen en verlenen van een ontheffing zo snel als mogelijk zou moeten geschieden en is de huidige termijn van acht weken ook als redelijk genoemd (Kamerstukken II 2016/17, 34627, nr.12). Om die reden is deze termijn in artikel 4, vierde lid, van dit besluit opgenomen. Wanneer het niet mogelijk is binnen

deze termijn tot een besluit te komen bestaat op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) de mogelijkheid deze termijn eenmalig te verlengen als dat nodig is. Hiermee kan indien nodig tegemoet worden gekomen aan de wens van SodM wanneer externe deskundigheid moet worden ingehuurd om tot een zorgvuldige advisering te komen.

In de derde plaats is kennisgenomen van de wens van SodM om een adviserende en toezichthoudende taak bij de besluiten op grond van dit besluit en deze taak in een later stadium bij wet te regelen.

Tot slot is kennis genomen van de overweging van SodM om bij de beleidsontwikkeling ten aanzien van waterstof de ervaring en deskundigheid van SodM betrekken. Zoals in paragraaf 1.7 is aangegeven valt waterstof niet onder de reikwijdte van dit besluit.

7. Effecten en regeldruk

De voorgestelde regeling is getoetst op zijn effecten voor de betrokkenen.

7.1 Voorwaarden voor experiment

Het is bij experimenten belangrijk in gedachten te houden dat het gaat om een afwijking van algemeen geldende regels. Het is om die reden belangrijk om terughoudend met experimenten om te gaan. Onder dit besluit zijn dan ook alleen de projecten mogelijk die mogelijk nieuwe informatie zullen verschaffen. Het is hierdoor niet mogelijk om veel ontheffingen aan te vragen voor eenzelfde soort project. Daarbij wordt verder de duur van het experiment gemaximeerd en wordt ervoor gezorgd dat na afloop van een experiment men weer terug moet kunnen naar de situatie van voor het project. Evaluatie is een ander belangrijk onderdeel van dit besluit, zie daarvoor paragraaf 3 van deze toelichting.

7.2 Regeldrukkosten

Om in aanmerking te komen voor een ontheffing van bepaalde onderdelen van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet moeten indieners van projectvoorstellen aan bepaalde voorwaarden voldoen. Om aan deze voorwaarden te kunnen voldoen moeten kosten worden gemaakt. Deze kosten behelzen aanvraagkosten aan het begin van het project, tussentijdse rapportageverplichtingen en een eindverslag. Verwacht wordt dat er bij de oprichting van coöperaties of verenigingen, het vormgeven van de reglementen (met inbegrip van de methode tot vaststelling van de tarieven) en het opstellen van contracten met derden, ervaringen tussen initiatiefnemers zullen worden uitgewisseld waardoor leereffecten zullen optreden die de kosten zullen verlagen. In onderstaande tabel zijn de verwachte gemiddelde kosten weergegeven. Daarbij wordt vooralsnog uitgegaan van 30 projecten per jaar, waarbij er tien aan verenigingen worden toegekend.

	Actor	Uurtarie f	Aant al uren	Externe kosten	Totaal per project	Maxi maal Aant al proje cten Per jaar	Totale kosten Per jaar
Oprichten vereniging ²	bestuur	€15	500	-	€7500	10	€75.000
Instellingsakte	Notaris/bestuur			€1500		10	€15.000

² De kosten betreffen de leden van de verenigingen en coöperaties, een deel daarvan kunnen bedrijven zijn.

Contracten met netbeheerder	bestuur	€15	200		€3000	10	€30.000
Opstellen en indienen aanvraag	verenigingen/coöperaties	€15	250		€3750	10	€37500
Opstellen en indienen aanvraag	Andere partijen	€54 ³	200		€10800	20	€216000
Voortgangsrapport	Verenigingen/coöperaties	€15	30		€450	10	€4500
Voortgangsrapport	Andere partijen	€54	30		€1620	20	€32400
Eindverslag	Verenigingen/coöperaties	15	50		€750	n.v.t. 4	n.v.t.
Eindverslag	Andere partijen	54	50		€2700	n.v.t. 5	
Totaal: maximum kosten	Verenigingen/coöperaties				€15.450		
Totaal maximum kosten	Andere partijen				€15.120		

7.3 Overige effecten op bedrijven

Andere partijen kunnen met name geraakt worden door projecten van verenigingen of coöperaties. Netbeheerders kunnen geconfronteerd worden met de aanleg van een netwerk in hun voorzieningsgebied. Per netwerk kan het dan om maximaal 5000 aansluitingen gaan. Een deel van de vastrechtinkomsten die zij anders zouden innen valt daarmee weg. Dat zou neerkomen op ongeveer €300.000 per project met 5000 aansluitingen.

Leveranciers zouden inkomsten kunnen mislopen als meer verenigingen of coöperaties in hun eigen energievoorziening zouden gaan voorzien. Op voorhand is niet in te schatten om hoeveel elektriciteit en of gas dit zou kunnen gaan. Voor een deel is dit verlies aan marktaandeel ook zonder deze regeling aan de orde als meer en meer burgers er voor kiezen (voor een deel) in hun eigen energievoorziening te voorzien.

Verenigingen en coöperaties zullen naar verwachting administratiekosten in rekening brengen bij hun leden. Dit betreft naar schatting € 50 per jaar per deelnemer. Deze kosten zouden anders aan leveranciers en of netbeheerders zijn betaald.

³ Hier wordt uitgegaan van hoogopgeleide medewerkers in ondernemingen

⁴ Op voorhand is niet in te schatten hoeveel projecten per jaar een eindverslag zullen opstellen

⁵ idem

Voordat partijen kunnen besluiten om een ontheffing aan te vragen zullen zij kennis moeten nemen van de mogelijkheid hiertoe. Hierbij zijn mogelijk zogenoemde kennisnamekosten verbonden. Dit besluit zal onder meer via RVO bekend worden gemaakt. Daaraan zijn voor partijen geen verdere kosten verbonden. Wellicht zullen er wel kosten zijn voor het vooraf inwinnen van adviezen. Deze zijn moeilijk in te schatten en sterk afhankelijk van het soort experiment en de grootte van het experiment. De hiermee gepaard gaande kosten zijn verdisconteerd in de kosten voor het oprichten van een vereniging, immers die vereniging zal in veel gevallen gebruik willen maken van de mogelijkheid tot experimenteren. Binnen partijen die al actief zijn in het energiedomein zal veel van deze kennis al voorhanden zijn.

Daarnaast dienen ontheffinghouders die aan kleinverbruikers leveren ook de netwerkkosten te factureren. Deze extra administratieve kosten zullen voor verenigingen en coöperaties naar verwachting gedekt worden uit de hierboven genoemde €50 per jaar per deelnemer. Leveranciers die een ontheffing aanvragen kennen reeds deze verplichting op basis van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. Derhalve maken zij hier geen extra kosten. In het geval leveranciers te maken krijgen met afwijkende netbeheerskosten in vergelijking tot de kosten die zij buiten een experiment maken voor het hanteren van het zogenoemde leveranciersmodel, dienen netbeheerders deze extra kosten aan de betreffende leveranciers te vergoeden.

Tot slot zullen partijen die een ontheffing aanvragen voor het doen van een experiment, voor dit experiment een afzonderlijke boekhouding moeten bijhouden. Het niet voldoen aan deze verplichting is opgenomen in artikel 8 van dit besluit als grond voor het weigeren van een ontheffing. Dit vereist mogelijk een eenmalige aanpassing van IT-systemen. De kosten hiervoor worden geschat €5000 per experiment.

7.4 Beoordeling Adviescollege toetsing regeldruk (ATR)

Op 14 juni 2018 is het advies van ATR ontvangen. Het college geeft aan dat nut en noodzaak van dit besluit zijn onderbouwd en heeft op dit punt geen aanvullende opmerkingen. Het college is positief dat meer partijen in staat worden gesteld te experimenteren en heeft ook op dit punt geen aanvullende opmerkingen. Het college heeft geadviseerd om nader toe toelichten op elke wijze RVO en de ACM invulling zullen geven aan hun taken en bevoegdheden met betrekking tot dit besluit. Hiertoe zijn aanpassingen doorgevoerd in de paragrafen omtrent levering en netbeheer en is een nieuwe paragraaf 4.6 over de rolverdeling tussen beide instanties opgenomen. Op advies van het college zijn ook enkele veranderingen betreffende de kosten van de regeldruk doorgevoerd, met name het onderscheid in kosten tussen verenigingen en corporaties aan de ene kant en bedrijven aan de andere kant.

8. Reacties op internetconsultatie

Het concept van dit besluit is van 15 mei 2018 tot en met 15 juni 2018 via internetconsultatie.nl geconsulteerd. In totaal zijn zes reacties op dit concept ontvangen die allen openbaar mochten worden gemaakt. Het betreft reacties van een burger, Gastunie Transport Services, Netbeheer Nederland, Energie Nederland, UNETO-VNI en de NVDE. Deze reacties zijn te vinden op www.internetconsultatie.nl/experimenten_amvb_energie. Deze reacties zijn waardevol geweest bij de verdere totstandkoming van het besluit. De reacties zijn gevarieerd. Aan de ene kant zijn er partijen die zoveel mogelijk ruimte bepleiten om te kunnen experimenteren, met name voor netbeheerders, aan de andere kant zijn er partijen die op dat punt hun zorgen uiten.

Een aantal partijen heeft zeer concrete suggesties gedaan voor het aanpassen van het concept besluit en daarbij de artikelen uit de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet genoemd die wel of niet in aanmerking zouden moeten komen voor een ontheffing. Al deze suggesties zijn beoordeeld en in een aantal gevallen heeft dit geleid tot aanpassing van het concept besluit. Een deel van deze aanpassingen had betrekking op het zoveel als mogelijk gelijk trekken van de ontheffingsmogelijkheden in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet, een ander deel van de aanpassingen heeft vooral inhoudelijke redenen.

De belangrijkste onderwerpen betroffen:

- a. De reikwijdte van dit besluit;
- b. De effecten op de markt, de gevolgen voor de concurrentie en mogelijke kruissubsidiering door netbeheerders;
- c. De consumentenbescherming;

- d. De duur van experimenten;
- e. Het wel of niet mogen discrimineren tussen aangeslotenen;
- f. De procedure voor het verkrijgen van een ontheffing;
- g. De rolverdeling tussen RVO en de ACM;
- h. Kennisdeling;
- i. Specifieke artikelen.

Ad a. In een van de reacties is opgemerkt dat experimenten met stadverwarming ontbreken. Deze constatering is juist en kan worden verklaard uit het feit dat artikel 7a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i van de Gaswet de basis voor dit besluit zijn. Deze beide wetten zien niet op voorschriften inzake stadsverwarming, daarvoor is de Warmtewet van toepassing.

Ook is van de zijde van netbeheerders opgemerkt dat experimenten mogelijk zouden moeten zijn met taken of activiteiten, buiten de in de beide wetten gedefinieerde taken van netbeheerders, bijvoorbeeld met het transport van waterstof. Deze suggestie is niet overgenomen. Artikel 7a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i van de Gaswet bepalen dat ontheffing kan worden verleend van het bepaalde bij of krachtens deze wetten. Dat impliceert dat geen experimenten kunnen worden gehonoreerd met eventuele nieuwe taken. De mogelijkheid om nieuwe handelingen of activiteiten toe te staan wordt reeds geboden op basis van artikel 17a van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 10b van de Gaswet. De op grond van dit besluit te starten experimenten staan ten dienste van het anders invullen van een bestaande wettelijke taak zodat dit bijdraagt aan de in artikel 7a, eerste lid Elektriciteitswet 1998 en artikel 1i, eerste lid Gaswet genoemde doelen (zie ook paragraaf 1.7 van deze toelichting).

Ad. b. In een aantal reacties is de zorg geuit dat het toestaan van experimenten op grond van dit besluit mogelijk negatieve effecten kan hebben op het systeem als geheel en op belanghebbenden die niet deel uit maken van het experiment. Enig risico wordt onderkend en is eigen aan het doen van experimenten in een onderdeel van een systeem dat deel uitmaakt van een groter geheel. Dit besluit pogt de genoemde risico's zoveel mogelijk te mitigeren door in de eerste plaats via artikel 2, tweede, derde en vierde lid, van dit besluit de omvang (het aantal betrokken aansluitingen) van een experiment zoveel als mogelijk te beperken. In de tweede plaats worden op basis van dit besluit alleen ontheffingen verleend aan onder toezicht geplaatste ondernemingen als vergunninghouders en netbeheerders, die betrekking hebben op verplichtingen uit de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet die verbonden zijn aan hun bestaande taken. Zo biedt dit besluit bijvoorbeeld netbeheerders niet de mogelijkheid nieuwe taken te beginnen en daarmee mogelijk in concurrentie te treden met marktpartijen. Leveranciers kunnen op basis van dit besluit geen netbeheerdersrol gaan vervullen. In de derde plaats biedt dit besluit de mogelijkheid het aantal en de duur van experimenten te beperken op grond van respectievelijk artikelen 6, 8, onderdeel m, en 14 van dit besluit. Ook is in artikel 41b van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 81b van de Gaswet bepaald welke route er gevolgd dient te worden voor de tarieven van netbeheerders die een ontheffing hebben verkregen voor het doen van experimenten met tariefstructuren en voorwaarden. Tot slot maakt artikel 9 van dit besluit het mogelijk om de verleende ontheffing waar nodig te wijzigen, in te trekken of te voorzien van nieuwe voorschriften of beperkingen.

Ad c. In een reactie is aangegeven dat de consumentenbescherming wellicht onvoldoende is geborgd en mogelijk in de toelichting paragraaf 1.4 te vaag is omschreven. Deze opvatting wordt niet gedeeld. Er zullen bij de verlening van de ontheffing geen concessies worden gedaan aan de bescherming van consumenten. Dit besluit doet geen afbreuk aan het wettelijk kader voor de bescherming van consumenten op grond van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. Aanvragers van een ontheffing zullen moeten aantonen dat ze tenminste aan het niveau van consumentenbescherming kunnen voldoen zoals dat geldt voor consumenten die niet deelnemen aan een experiment. Het kan wel zo zijn dat die bescherming op ander wijze vorm krijgt. Daarnaast zullen consumenten die aan een experiment deelnemen altijd vooraf moeten instemmen.

Ad d: In meerdere reacties is gevraagd naar de wenselijk duur van experimenten. Experimenten zijn bedoeld om informatie te verschaffen over de vraag of de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet

in het licht van de gestelde doelen dienen te worden aangepast (artikel 7a, derde lid Elektriciteitswet 1998 en artikel 1.i derde lid Gaswet). Dat impliceert per experiment dat zal moeten worden bepaald wat het moment is waarop een antwoord op deze vraag gegeven kan worden. Hieraan wordt invulling gegeven in artikel 14 van dit besluit.

Ad e: In twee reacties werd gevraagd het voor bepaalde artikelen mogelijk te maken dat netbeheerders ontheffing verkrijgen van het discriminatieverbod. Zie voor een toelichting op het niet kunnen honoreren van dit verzoek de toelichting onder paragraaf 1.3 en 2.1.5.

Ad f: Een aantal partijen heeft een toelichting gevraagd op de rolverdeling tussen de ACM en RVO bij de uitvoering van dit besluit. Zie hiervoor paragraaf 4.6.

Ad h: Een paar partijen gaf aan dat aan het mogen afwijken van bepaalde wettelijke voorschriften de verplichting zou moeten worden toegevoegd om opgedane kennis met anderen te delen. In dit besluit is daarom voorgeschreven dat jaarlijks dient te worden gerapporteerd over de voortgang van het experiment en dat uiterlijk één maand na afloop van het experiment een verslag wordt overlegd. Daarnaast is het delen van kennis, met inachtneming van bedrijfsvertrouwelijke informatie, expliciet als voorschrift in dit besluit opgenomen. Op die manier zal openbaar gemaakt worden welke kennis is verworven met het uitvoeren van het experiment en welke resultaten er zijn bereikt.

Ad i: Sommige partijen verzochten om ontheffing van een aantal specifieke artikelen die betrekking hebben op het netbeheer. Hieronder wordt specifiek op een aantal van de genoemde artikelen ingegaan. Er is verzocht om een ontheffing van de verplichting (artikel 16, eerste lid, onderdeel d, van de Elektriciteitswet 1998) voor het aanhouden van voldoende reservecapaciteit door de netbeheerder, zodat de inkoop van flexibiliteit mogelijk wordt. De Elektriciteitswet 1998 schrijft echter niet voor op welke wijze de genoemde reservecapaciteit dient te worden gegarandeerd. Met andere woorden hierdoor bestaat reeds de mogelijkheid dit op een andere wijze dan door middel van verzwaring of uitbreiding van netten vorm te geven. Daarnaast verplicht Europese wetgeving (artikel 25, eerste lid, van de Richtlijn 2009/72) de netbeheerder tot het aanhouden van voldoende reservecapaciteit, dus dat zal ook binnen de kaders van een experiment noodzakelijk zijn.

Tevens werd gevraagd om ontheffing van de verplichtingen uit artikel 16, eerste lid, onderdelen e en f, van de Elektriciteitswet 1998 om afnemers conform de onderliggende codes aan te sluiten of van transport van elektriciteit te voorzien. Een ontheffing voor deze artikelen is niet wenselijk omdat dit ook ruimte zou geven om afnemers niet aan te sluiten of voor hen geen elektriciteit te transporteren. De mogelijkheid om ontheffing te verlenen van artikel 23, eerste lid, en artikel 24, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998 en daarmee voor de voorwaarden in de paragrafen 5 en 6 van die wet, biedt de mogelijkheid voor de genoemde experimenten om af te wijken van codes.

Ook is gevraagd om in dit besluit de mogelijkheid op te nemen voor ontheffing van de artikelen 27, tweede lid, en 31, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998. Daarmee wordt het mogelijk vrijstelling te verkrijgen van de wettelijk verankerde codes. Dit verzoek is indirect gehonoreerd door het mogelijk te maken om ontheffing te verlenen van de artikelen 23, eerste lid en 24, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998 en daarmee ook van de voorwaarden uit paragraaf 5 van hoofdstuk 3 uit die wet. Per experimentaanvraag zal moeten worden bepaald voor welke bepalingen ontheffing nodig is en tevens moeten worden vastgesteld dat alle betrokkenen hiermee kunnen instemmen.

Daarnaast is gevraagd ontheffing te kunnen verlenen van de artikelen 53 tot en met 59 van de Elektriciteitswet 1998 en 22 tot en met 26 van de Gaswet om zo ervaring te kunnen opdoen met andere manieren van allocatie en gegevensuitwisseling tussen nieuwe partijen op de markt. Er is voor gekozen de mogelijkheid te creëren voor het verlenen van ontheffing van artikel 55 van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 23 van de Gaswet zodat per experiment kan worden afgeweken van de voorwaarden. Ontheffing van de andere genoemde artikelen is niet wenselijk of noodzakelijk.

9. voorhangprocedure

Het ontwerp van dit besluit is op **PM** voorgehangen bij de beide Kamers der Staten-Generaal (Kamerstukken II 2018/2019, **PM**).

10. vast verandermoment

PM

II Artikelen

Artikel 2

In dit artikel is geregeld voor welke artikelen van de Elektriciteitswet 1998 en Gaswet ontheffing kan worden aangevraagd. Daarbij is in het eerste lid een splitsing aangebracht tussen artikel 18 van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 7 en artikel 10Ee van de Gaswet (onderdeel a) en de overige artikelen (onderdeel b). Hiermee wordt voorkomen dat anderen dan verenigingen en coöperaties taken van de netbeheerder gaan uitoefenen (tweede lid). In het tweede lid is verder geregeld dat ontheffinghouders niet meer elektriciteit of gas mogen produceren dan nodig is voor het gebruik van hun leden. Hiermee wordt voorkomen dat energie op grote schaal wordt geproduceerd en doorverkocht voor anderen dan de leden van de houder van de ontheffing. Bij de verlening van een ontheffing wordt getoetst of de productie-installaties inderdaad niet groter zijn dan noodzakelijk voor de productie voor de leden van de aanvrager van een ontheffing. Daarmee is het doorverkopen van te veel geproduceerde energie niet verboden. Het zal immers soms voorkomen dat er op sommige momenten meer energie wordt geproduceerd dan de leden afnemen, dit overschot kan dan worden doorverkocht.

Om de splitsing van levering en transport in stand te houden bepaalt het tweede lid, onderdeel e, dat leveranciers en netbeheerders geen invloed mogen hebben op de vereniging of coöperatie. Hiermee wordt voorkomen dat leveranciers en netbeheerders zich via een vereniging of coöperatie bezig gaan houden met respectievelijk de taken van de netbeheerder of levering of productie.

Met artikel 2 van dit besluit worden ook experimenten met tarieven, tariefstructuren en andere voorwaarden mogelijk gemaakt. Dit type experiment wordt beschreven in paragraaf 2.1.5 van deze toelichting.

Hieronder een – naar onderwerp gegroepeerd – overzicht van de onthefbare artikelen:

- Netbeheer:
 - o Gaswet: 3b, eerste en tweede lid, 7, 10Ee, 14, eerste lid, 80.
 - o Elektriciteitswet 1998: 10a, eerste en tweede lid, 16, derde lid, 18, 23, eerste lid, 24, eerste lid.
- Levering:
 - o Gaswet: 42b, 44, tweede tot en met vijfde lid.
 - o Elektriciteitswet 1998: 95b, tweede tot en met vijfde lid, 95lb.
- Meting:
 - o Gaswet: 44a, eerste tot en met derde lid, 80, 80a, 81e.
 - o Elektriciteitswet 1998: 30a, 40a, 95ca, eerste tot en met derde lid.
- Overig:
 - o Gaswet: 11, 23.
 - o Elektriciteitswet 1998: 55.

Artikel 3

In het eerste en tweede lid van dit artikel worden de artikelen genoemd waarvoor, in aanvulling op de artikelen waar het experiment zich op richt, óók ontheffing voor verleend kan worden. Het gaat hier om artikelen waarvan het niet gewenst is dat hiermee los geëxperimenteerd wordt maar waarvan het wel denkbaar is dat ze nodig zijn om het experiment uit te kunnen voeren. Het resultaat van het experiment kan dus wel zijn dat deze artikelen moeten worden aangepast, maar alleen in combinatie met de artikelen (genoemd in artikel 2, eerste lid) waar het experiment op gericht was.

In het derde lid worden de artikelen genoemd die van overeenkomstige toepassing zijn op de ontheffinghouder die ook taken van de netbeheerder op zich neemt. Wanneer een ontheffinghouder deze taken overneemt, is het van belang dat sommige van de verplichtingen van de netbeheerder ook overgaan op de ontheffinghouder, omdat de ontheffinghouder het beste in staat is om deze verplichtingen uit te voeren. Voor een aantal van de in dit lid genoemde artikelen kan een ontheffing verkregen worden. In het geval dat de aanvrager een ontheffing krijgt voor deze artikelen, worden deze artikelen vanzelfsprekend niet van overeenkomstige toepassing verklaard.

Hieronder een – naar onderwerp gegroepeerd - overzicht van de aanvullend onthefbare artikelen:

- Netbeheer:
 - o Gaswet: 2, achtste en tiende lid, 85, tweede lid.
 - o Elektriciteitswet 1998: 10, negende en elfde lid, 93, tweede lid.
- Levering:
 - o Gaswet: 13b, 17a, 42c, 52ca, 64.
 - o Elektriciteitswet 1998: 26ab, 24a, 95lc, 95na, 85.
- Overig:
 - o Gaswet: 66a.
 - o Elektriciteitswet 1998: 86d.

Artikel 4

Dit artikel regelt de aanvraag. Voor het doen van een aanvraag zal RVO een online aanvraagformulier beschikbaar maken. Voor de aanvraag is het van belang dat een aanvrager specifiek aangeeft voor welke artikelen bedoeld in de artikelen 2, eerste lid, en 3, eerste en tweede lid, de ontheffing wordt aangevraagd en voor welke specifieke bepalingen uit bijvoorbeeld de codes op basis van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. Een aanvrager zal per artikel moeten aangeven waarom dat in de weg staat aan een goede uitvoering van het project. Het is dus niet mogelijk om een aanvraag te doen voor alle onthefbare artikelen onafhankelijk van de vraag of het project een ontheffing van al deze artikelen behoeft. Ook is het niet mogelijk om een algehele ontheffing voor bijvoorbeeld artikel 23 van de Elektriciteitswet 1998 te krijgen. Duidelijk zal moeten worden gemaakt voor welke specifieke bepaling die gebaseerd is op artikel 23 van de Elektriciteitswet 1998 een ontheffing wordt gevraagd. Als het ziet op het bepaalde in de codes zal moeten worden aangeven van welke regel in de codes ontheffing wordt aangevraagd. Dit hangt samen met het feit dat het doel van dit besluit is om informatie te verschaffen over mogelijk wenselijke aanpassingen aan de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. Wanneer niet duidelijk is met welke artikelen van deze wetten een project experimenteert, kan het ook niet duidelijk worden of deze wetten aanpassing behoeven. Het ontheffingsbesluit zelf zal eveneens preciseren voor welke artikelen en bepalingen de aanvrager ontheffing wordt verleend.

Artikel 5

Dit artikel maakt het mogelijk dat voor één project meerdere ontheffingen worden verleend. Het kan voorkomen dat er meerdere partijen betrokken zijn bij het project die ieder voor hun aandeel in het project een ontheffing nodig hebben, bijvoorbeeld netbeheerders en leveranciers. Zij kunnen dan ieder voor zich ook een ontheffing krijgen. Omdat het gaat om één project moeten alle aanvragen worden afgewezen wanneer er grond is om één aanvraag af te wijzen. Het gezamenlijke project zou bij de weigering van één ontheffing niet volledig meer worden uitgevoerd waardoor het project verandert en daarmee ook de situatie voor de overige ontheffingsaanvragen. Wanneer er tijdens het experiment een grond is om de ontheffing in te trekken bij een van de ontheffinghouders kunnen alle ontheffingen die op dat project zien worden ingetrokken. Bekeken zal moeten worden of door de gewijzigde omstandigheden er nog wel een eigenstandig project overblijft dat door kan gaan met experimenteren en waarvan het ook wenselijk is dat het wordt gecontinueerd.

Daarnaast is het mogelijk dat een partij tijdens de duur van een experiment wil meedoen met het project. Deze partij zal duidelijk moeten maken dat ze nog een extra bijdrage aan het experiment kan leveren, waarvoor het nodig is dat ook een ontheffing verleend wordt.

Artikel 6

In dit artikel is geregeld dat bij ministeriële regeling een maximaal aantal projecten per jaar kan worden gehonoreerd. Om meerdere partijen op de elektriciteits- en gasmarkt de kans te geven in aanmerking te komen voor een ontheffing kan het maximaal aantal worden verdeeld over meerdere categorieën partijen.

Artikel 7

Dit artikel maakt het mogelijk dat de Minister voorschriften verbindt aan een ontheffing. Dit vormt dan een aanvulling op de maatregelen die in de aanvraag worden omschreven. Wanneer de aanvraag voor een ontheffing niet concreet is en er geen concrete voorschriften kunnen worden verbonden aan de ontheffing, wordt de aanvraag afgewezen.

Artikel 8

Artikel 8, onderdeel b, bepaalt dat aanvragen voor een ontheffing worden afgewezen wanneer het voorgenomen experiment niet bijdraagt aan de in artikel 7a, eerste lid, onderdeel a, van de Elektriciteitswet 1998 en 1i, eerste lid, onderdeel a, van de Gaswet genoemde doelen. Dit betekent dat experimenten die slechts voorzien in het opdoen van de praktijkkennis over marktmodellen of tariefreguleringsystematieken worden geweigerd zolang deze experimenten ook niet bijdragen aan de in artikel 7a, eerste lid, onderdeel a, van de Elektriciteitswet 1998 en 1i, eerste lid, onderdeel a, van de Gaswet genoemde doelen (hernieuwbare energie, energiebesparing, reductie van CO₂ uitstoot of efficiënt gebruik van een (gastransport)net).

Onderdeel c van dit artikel bepaalt dat wanneer het mogelijk is om op een andere grond dan bij wijze van experiment een ontheffing aan te vragen, geen ontheffing wordt verleend op grond van dit besluit. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om een ontheffing als bedoeld in artikelen 37a van de Elektriciteitswet 1998 en 12h van de Gaswet. Wanneer al een ontheffing kan worden verleend is voor het project immers geen wetwijziging nodig en hoeft er dus niet geëxperimenteerd te worden. In de toelichting in paragraaf 2.1.5 is nader toegelicht hoe met deze beide routes voor het verkrijgen van een ontheffing zal worden omgegaan.

Onderdeel d ziet op de gevallen waarbij geen ontheffing nodig is voor het project. Er is dan ook geen experiment nodig. Wanneer er sprake is van een nieuwe, tijdelijke taak of activiteit, dan dient niet de route van een ontheffing op grond van dit besluit te worden gevolgd. Hiervoor bieden de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet de mogelijkheid de route op basis van respectievelijk de artikelen 17a en 17c, derde lid van de Elektriciteitswet 1998 en de artikelen 10b en 10d, derde lid van de Gaswet te volgen. Daarnaast ziet dit onderdeel ook op alle gevallen waarin de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet niet in de weg staan in de goede uitvoering van een bepaald project.

De onderdelen e en f zien op de veiligheid en betrouwbaarheid van de energievoorziening. In vergelijking met het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteitsopwekking zijn in dit besluit minder gedetailleerde bepalingen opgenomen over de afwijzingsgronden op het gebied van veiligheid. In de praktijk is gebleken dat deze verschillende afwijzingsgronden eigenlijk allemaal te vatten zijn onder de huidige onderdelen e en f. Onder onderdeel f, onder 2, valt ook de bescherming van persoonsgegevens.

De onderdelen g en h zien op de capaciteiten van de aanvrager van een ontheffing. Wanneer duidelijk is dat een aanvrager niet in staat zal zijn om het project uit te voeren, is het niet doelmatig een ontheffing te verlenen.

Onderdelen i en j zien erop deze vrijheid te garanderen en scheppen ook waarborgen voor leveranties. Experimenten mogen niet de vrijheid van consumenten aantasten door hun vrijheid van leverancierskeuze te beperken.

Onderdeel k zorgt ervoor dat deelnemers van tevoren moeten instemmen met deelname aan het project. Het gaat hier dus om voorafgaande instemming door de deelnemers. Een netbeheerder, bijvoorbeeld, moet kleinverbruikers altijd de mogelijkheid bieden om niet mee te doen aan het project. Ook tijdens het project moeten kleinverbruikers de mogelijkheid hebben om, bijvoorbeeld, van energieleverancier te wisselen. Derden kunnen dus niet worden gedwongen om mee te doen

met een experiment. Als het gaat om een experiment met tarieven moeten zij de ruimte houden om de reguliere tarieven te kiezen.

Onderdeel l zorgt ervoor dat het net van een project na afloop van de ontheffing door de aangewezen netbeheerder kan worden overgenomen zonder dat de netbeheerder daarvoor op onredelijke kosten wordt gedreven. Het net van de ontheffinghouder moet volgens deze bepaling gelijkwaardig zijn aan het technische niveau van de aangewezen netbeheerder voor dat gebied. Hierdoor kan de netbeheerder, wanneer deze het net moet overnemen, het net integreren in zijn eigen net.

Met onderdeel m wordt geregeld dat er alleen ontheffingen kunnen worden verleend voor experimenten waarvan er nog niet voldoende zijn om conclusies te kunnen trekken over een eventuele wijziging van de betrokken artikelen. Wanneer er al voldoende experimenten zijn op een bepaald onderwerp is het niet noodzakelijk om meer experimenten te doen.

Onderdeel n ziet erop dat een project ook daadwerkelijk breder in Nederland moet kunnen worden toegepast. Wanneer, bijvoorbeeld, een project van dien aard is dat het slechts op een zeer specifieke plek in Nederland kan slagen, is het hoogst onwaarschijnlijk dat de wet zal worden aangepast voor dat ene project. Daarmee zou een experiment ook niet doelmatig zijn. Ook moet het project op grotere schaal kunnen worden toegepast. Wanneer een project van dien aard is dat het alleen als uitzondering op de regels kan bestaan omdat een deel van de kosten worden gedragen door het bestaande systeem, dan is het ook niet herhaalbaar en daarmee dus niet doelmatig.

Onderdeel o regelt dat wanneer het van tevoren duidelijk is dat een project veel grotere nadelen heeft dan voordelen een ontheffing niet wordt verleend. Het gaat hier niet om een exacte berekening, maar wanneer van tevoren duidelijk is dat een project veel meer nadelen dan voordelen heeft, wordt geen ontheffing verleend.

Onderdeel p regelt dat wanneer afwijkende nettarieven worden gehanteerd, leveranciers voor de extra kosten die zij maken om te kunnen voldoen aan het leveranciersmodel, vergoed worden.

Onderdeel q regelt dat aanvragers een afzonderlijke boekhouding moeten hanteren naast hun andere activiteiten.

Artikel 9

Met dit artikel wordt geregeld dat een project niet alleen bij aanvraag aan de voorwaarden voldoet maar dat ook tijdens de loop van het project blijvend aan de voorwaarden wordt voldaan. Geregeld wordt dat wanneer blijkt dat het project gedurende de looptijd niet kan voldoen aan de voorwaarden die eraan worden gesteld, de ontheffing kan worden ingetrokken. Hetzelfde geldt wanneer er nieuwe informatie aan het licht komt waardoor de ontheffing in de eerste plaats nooit verleend zou zijn, wanneer de leverings- of transportzekerheid in gevaar komen, of wanneer het tijdens de looptijd van een project al duidelijk is dat het project niet zal gaan slagen.

Artikel 10

Wanneer de houder van een ontheffing van artikelen 18 van de Elektriciteitswet 1998 of 10Ee van de Gaswet taken van de netbeheerder overneemt, is het niet wenselijk dat de aangewezen netbeheerder gehouden blijft om die taken ook uit te voeren. Het is daarom aan de houder van een ontheffing om deze taken uit te voeren.

Artikel 11

Dit artikel regelt dat leveranciers die geconfronteerd worden met tarieven van een ontheffinghouder voor netkosten die afwijken van de gereguleerde tarieven van netbeheerders, de redelijke extra kosten die zij maken om deze tarieven in het licht van het leveranciersmodel in rekening te brengen bij afnemers, in rekening kunnen brengen bij de ontheffinghouder.

Artikel 12

Zie voor een toelichting paragraaf 2.1.5 van het algemene deel. Dit artikel geldt zowel voor de houder van een ontheffing voor de artikelen genoemd in artikel 2, eerste lid, onderdeel b, van dit besluit als voor netbeheerders die een experiment doen met tarieven.

Artikel 13

Zie voor een toelichting paragraaf 2.1.4 van het algemene deel. Het derde en het vierde lid zijn een kopie van de bepalingen in het Besluit vergunning levering elektriciteit aan kleinverbruikers en in het Besluit vergunning levering gas aan kleinverbruikers (respectievelijk artikel 3, eerste lid, onderdeel b, en derde lid; en artikel 3, tweede lid, onderdeel b, en vijfde lid). Deze bepalingen zijn opgenomen om in geval van faillissement van de ontheffinghouder de levering van energie door te kunnen laten gaan. Op grond van het Besluit leveringszekerheid Elektriciteitswet 1998 en het Besluit leveringszekerheid Gaswet zal de energielevering worden overgenomen door de landelijke netbeheerder en andere leveranciers. Zie voor de privacy aspecten van deze gegevensverzameling en -opslag paragraaf 5.

Artikel 14

Zie voor een toelichting paragraaf 2.3 van het algemene deel.

Artikel 15

Om tot een conclusie te kunnen komen over de wenselijkheid van het aanpassen van de Elektriciteitswet 1998 of de Gaswet is het noodzakelijk dat het experiment goed gedocumenteerd wordt. Dit artikel regelt de verslaglegging. In dit besluit is voorgeschreven dat jaarlijks dient te worden gerapporteerd over de voortgang van het experiment en dat uiterlijk één maand na afloop van het experiment een verslag wordt overlegd.

Artikel 17

In het tweede lid van dit artikel wordt bepaald dat vier jaar na inwerkingtreding een verslag van de doeltreffendheid en de effecten van dit besluit aan de Staten-Generaal zal worden voorgelegd. Deze bepaling gaat niet over de evaluatie van losse projecten maar van dit besluit als geheel: is het besluit zodanig opgesteld dat een goede uitvoering mogelijk maakt van de artikelen 1i van de Gaswet en 7a van de Elektriciteitswet 1998.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat